MEMORIAM ANNIVERSARIAM

DEDICATAE ANTE HOS CCLXXV ANNOS

REGIAE SCHOLAE GRIMENSIS

D. XIV. SEPTEMB.

PIE CELEBRANDAM INDICIT

ATQVE

AD AVDIENDAS

QVATVOR ALVMNORVM ORATIONES

INVITAT

M. AVGVSTVS WEICHERT

ILLVSTRIS MOLDANI RECTOR ET PROFESSOR PRIMVS.

Commentatio. De C. Licinio Calvo, Oratore et Poeta.

GRIMAE

EX OFFICINA GOESCHENIA

cIↃIↃCCCXXV.

DE
C. LICINIO CALVO
ORATORE ET POETA.

Quae ego quatuor abhinc fere annos in Commentatione de *Q. Horatii Flacci Obtrectatoribus* p. 6 sqq. ad illustrandum locum Sat. I, 10, 17 sq.

quos neque pulcher
Hermogenes umquam legit nec simius iste
Nil praeter Calvum et doctus cantare Catullum.

strictim de *Calvo* disserui, ea copiosius hic et accuratius persequi et, quo melius loci illius perspiciatur vis atque acumen, de ejus carminibus majore cum cura exponere constitui.

Jam inter omnes hodie, quantum sciam, Horatii Interpretes convenit, *Calvum*, cujus poemata Hermogenes ejusque simius, Demetrius, indignante Flacco, cantarent, esse *C. Licinium Calvum*, nobilissimum illum oratorem, Ciceronis aequalem et aemulum, et amicum Catulli poetae, quocum hic contemptim et satis invidiose componitur. Id quum jam testentur Scholiastae ad h. l., mirabilem admisit errorem *I. B. Carpzovius*, qui, *P. Crinitum d. Poet. Lat.* c. 20. secutus, in *Paradoxo Stoico Aristonis Chii* etc. Lips. 1742. p. 214 sq., neglectis veterum scriptorum testimoniis, Calvum oratorem a Calvo poeta distinxit. De Calvo oratore, praeter Editores Ciceronis, Senecae Rhetoris et Quintiliani, a quibus passim illius mentio injicitur, *Jac. Nicolajus Loensis* in Gruteri Thes. Crit. T. V. pag. 366. *J. N. Funccius de viril. aet. Ling. Lat.* P. II. p. 11 sqq. et, cujus libri nulla mihi haec scribenti facta est copia, *Levesque de Burigny* in *Memoir. de l'Academ. d. Inscript.* T. XXXI. p. 122 sqq. singulatim exposuerunt. Quare de oratoria ejus facultate cursim tantum hic dicam et nihil, nisi quae tum rectius constituenda tum supplenda sunt, prolixius tractabo.

Quod primum ad C. Licinii Calvi natales attinet, Plinius H. N. Lib. VII. c. 50. T. III. p. 227. ed. Fr. haec memoriae prodidit: *C. Mario Cn. Carbone III. Coss. a. d.*

quintum Kalend. Junias M. Caelius Rufus et C. Licinius Calvus eadem die geniti sunt; oratores quidem ambo, sed tamen dispari eventu. [1]) Calvus igitur noster natus est C. Mario, C. Marii septies Consulis filio, et Cn. Papirio Carbone III. Coss. d. XXVIII. Maji an. V. C. 672, quo anno Sulla Dictator, scelerata et cruenta hasta in foro posita, et optimorum et locupletissimorum civium bona, tanquam praedam suam, vendebat.

Gens Licinia, ex qua ille oriundus, plebeja quidem erat, sed antiqua et multis nobilitata familiis, inter quas *Calvos* primus, quod sciam, illustravit P. Licinius Calvus, qui, quum an. V. C. 354 unus ex plebe Tribunus militum consulari potestate creatus fuisset, eundem honorem a. V. C. 358 sibi, haud invitis Patribus, delatum ob affectum senio atque infirmum corpus detrectavit, et in concione cognominem filium rei publicae pro se vicarium dedit dedicavitque: id quod petenti patri, expertae moderationis viro, datum est, narrante Livio Lib. V. c. 12. et 18. Eodem saeculo inclaruit etiam C. Licinius Calvus Stolo, vir, ut diserte Livius L. VI. c. 34 ait, illustris quidem, plebejus tamen, cui a diligenti agriculturae studio *Stolonis* cognomen inditum refert Varro d. R. R. Lib. I. cap. 2. §. 9. ibiq. Schneider T. 1. P. 2. p. 256 sq. Hic cum L. Sextio a. V. C. 378. Tribunus pl. factus promulgavit leges, Patrum opibus perniciosas, utilissimas vero Plebis commodis, quae, multorum in civitate motuum genitrices, decimo demum anno post, suadente M. Camillo, quintum Dictatore ac domesticae quoque pacis auctore egregio, perlatae sunt: quo quidem anno V. C. 388. L. Sextius primus ex plebe consul est creatus. [2]) Atque hoc summo magistratu ipse C. Licinius Calvus Stolo biennio post cum C. Sulpicio Petico functus est a. V. C. 390. Hoc anno, teste Livio Lib. VII. c. 2., nihil dignum memoria actum est, nisi quod, gravi pestilentia urbem urente, pacis Deûm exposcendae causa, praeter lectisternium, ludi quoque scenici per ludiones ex Etruria accitos publice instituti sunt. Quum vero uterque iterum Consul esset an. V. C. 393. praeterquam quod in Hernicos et

1) Harduinus edidit *M. Caecilius Rufus* intellexitque M. Caecilium, Calpurnii Bestiae accusatorem, a Plinio Lib. XXVII., cap. 2. T. VIII. p. 3. memoratum, quem Praetorem fuisse dicit P. Corn. Lentulo Spinthere et Q. Caecilio Metello Coss. a. V. C. 697. Sed ille Praetor non *Marcus*, sed *Lucius* dicitur a Cicer. p. Mil. c. 14. et in Orat. p. Red. in Sen. c. 9.; deinde *Rufus* est cognomen *Caeliorum.* Itaque Ernestium in Clav. et Ruhnkenium ad Vellej. Pat. II. 68. secutus hic intelligo *M. Caelium Rufum*, excellentis ingenii oratorem, nec tamen moribus commendabilem, de quo, praeter Ernestium in Clav. vid. Funccius d. Cl. Orat. p. 13. et Manutius et Wetzelius ad Cicer. Epistol. Libr. VIII. Utrumque nomen *Caecilius* et *Caelius* confusum est a librariis ap. Cicer. Or. pr. Mil. c. 24. ibiq. Abram. et ap. Priscian. Lib. VIII. 4. §. 372. Kr. cf. praeter Ruhnken. ad Vellej. Paterc. l. c., Ang. Majus in Schützii Cicer. Opp. Vol. XVI. P. 3. P. 280. et Interpp. ad Dion. Cass. Lib. XLII. c. 22. Vol. V. p. 337 St. — Plinii verba: *dispari eventu* malim referre ad diversa judicia de oratoria utriusque facultate, quam ad dispar vitae mortisque genus; vid. Intpp. ad Jul. Caes. Comment. de B. Civ. c. 22. et Dion. Cass. Lib. XLII. c. 25. Ceterum in Plinii loco pro v. *sed tam dispari* fidenter ego correxi, *sed tamen*: cf. Cel. *Beier* ad Cicer. d. Offic. Lib. II. c. 6. §. 22. T. 11. p. 44.

2) De Legibus his *Sextiis Liciniis* egit *Bach in hist. Jurispr. Rom.* Lib. II. c. 2. §. 10. sqq. ibique Stockmann p. 137. sqq. ed. 6. cl. *Heineccii Antiq. Jur. R.* in Append. Lib. 1. c. 1. §. 60. p. 280. ed. Haubold.

Tiburtes exercitus ducendi erant, Dictator etiam fuisse traditur T. Quinctius Pennus, quem *Macer Licinius* comitiorum habendorum causa et ab Licinio consule dictum scripserat, quoniam, collega (C. Sulpicio Petico) comitia bello praeferre festinante, ut continuaret consulatum, obviam eundum pravae cupiditati fuerit. Consulto hic usus sum ipsis verbis Livii Lib. VII. c. 9. qui, quum ejus rei nullam invenisset in vetustioribus annalibus mentionem, relicta auctoritate *Macri Licinii*, quem, ut ait, quaesita ea narratione propriae familiae laus leviorem faciat auctorem, alios secutus scriptores, tumultus Gallici causa, dictum arbitratur illum Dictatorem.

Jam *Macrum* illum *Licinium*, quem suae gentis h. e. Liciniae studio digressum a vero notat Livius, operae pretium erit, paulo accuratius cognoscere, utpote quem Calvus noster, orator et poëta, sanguine, gentilitate, sacrorum denique societate proxime attigit. Id autem non dubium est, quin Macer Licinius, quem Livius tum hic, tum Lib. IV. c. 23. tanquam recentiorem auctorem vetustioribus rerum Romanarum scriptoribus opponit, ille sit Annalium[3] scriptor, cujus meminit Cicero de Legg. Lib. I. c. 2. §. 3. ubi Atticus, excitaturus M. Ciceronem ad scribendam historiam, quae ab Romanis litteris adhuc absit, percenset praecipuos hoc in genere scriptores, et, post C. Fannii et L. Caelii Antipatri mentionem, ita pergit §. 6: „*Ecce autem successere huic Gellii, Clodius, Asellio: nihil ad Caelium, sed potius ad antiquorum lan-*

3) Ejus Annalium Fragmenta, primum collecta ab Auson. Popma, repetiit Cortius ad Sallust. p. 46., in quibus repositum etiam invenio illud, quod legitur ap. Priscian. Lib. VI. c. 7. §. 36. T. 1. p. 243. Kr. ubi post *M. Catonis in Censura de Vestitu et Vehiculis et Caelii in II*, mentionem haec: *C. Licinius in II. Perversum esse alii modi postulare.* Idem fragmentum laudatur iterum a Priscian. Lib. VI. c. 16. §. 82. T. 1. p. 276. praemissis eisdem *M. Catonis et Caelii* exemplis. Quibus quidem locis adducor, ut ap. Priscian. Lib. XIII. c. 3. §. 12. p. 566. pro: *Quintus in II. Perversum est alii modi postulare, Pyrrhum in te atque in caeteris fuisse;* scribendum censeam: *C. Licinius in II* atque ibidem pro *M. Caelius de vestitu et vehiculis* fidenter reponendum: *M. Cato*, repugnante licet Krehlio ad h. l. Neque enim h. l. de *M. Caelio Rufo*, oratore (vid. No. 1.) sed de *Lucio Caelio Antipatro*, Historico cogitandum est: id quod vel adjuncta aequalium historicorum nomina nos docent. Ab eodem Prisciano Lib. X. c. 6. §. 33. p. 496. citatur *Aemilius Macer in sextodecimo Annalium: Omnium nostrum neglegerit auctoritatem.* Quo in loco quis est, quin videat vel invitis Mstis corrigendum esse: *Licinius Macer in sextodecimo Annalium*, sicut idem laudatur a Prisciano Lib. VI. c. 11. §. 58. p. 256. *Licinius Macer in I. Annalium: Non minimo opere milites quietes volebant esse.* Idem mendum emaculabis ap. Diomedem 1. p. 366. P. ubi eadem verba *Aemilii Macri* nomine proferuntur, et fraudi etiam fuere *Struvio Ueb. d. Lat. Declin. u. Conj.* p. 254. Verum enim vero neque verba ipsa redolent poetam, neque *Annales* scripsit *Aemilius Macer*, Poeta ille Veronensis, de quo, praeter *Funccium de. vir. aet. L. L.* Cap. IV. §. 18. p. 298., *Bruckhusius ad Tibull.* II. 6. 1. p. 274. prolixe exposuit. Hujus corruptelae emendatio aeque facilis erat, atque illa ap. Nonium s. v. *prosecta* p. 220. ubi Pro: *Licinius Macer in Ornithogonia* recte jam G. I. Vossius d. Histor. Lat. Lib. 1. c. 10. p. 46. *Aemilii Macri* Poëtae nomen revocandum censuit. Caeterum ex emendato Prisciani loco discimus, C. Licinii Macri Annales saltem Libros XVI. esse complexos: nam locum Nonii s. v. *patibulum* p. 221. *Licinius Rerum Romanarum Lib. XXI. Deligat ad patibulos:* malim cum G. I. Vossio d. Hist. Lat. L. 1. c. 8. p. 55. ad Clodium Licinium, Ciceroni de Legg. l. c. memoratum, referre. *Facciolati in Lexic. L. s. v. patibulus* ex Nonio l. c. affert: *deligata ad patibulos*, eaque verba tribuit Varroni: quod utrum fecerit Libr. Mss. auctoritate, an lapsus memoria, nescio.

guorem atque inscitiam. Nam quid Macrum numerem? cujus loquacitas habet aliquid argutiarum; (nec id tamen ex illa erudita Graecorum copia, sed ex librariolis Latinis;) in orationibus autem multus et ineptus; elatio, summa impudentia. Sisenna, ejus amicus, omnes adhuc nostros, nisi qui forte nondum ediderunt, de quibus existimare non possumus, facile superavit. Is tamen neque orator in numero vestro unquam est habitus et in historia puerile quiddam consectatur etc." Quo in loco quum Codd. Mss. praeberent *Acrum*, *Actium*, *Accium*, Car. Sigonius *Macrum* ingenii sagacitate emendavit, quam verissimam emendationem omnes receperunt Editores, [4] et, quem contextus suadebat, intellexerunt Macrum Licinium, cujus non modo apud Livium, sed etiam apud Dionysium Halicarnassensem creberrima invenitur mentio. Etenim uterque Historicus ex ejus Annalibus plurima hausit: Livius, cui constanter *Macer Licinius* dicitur, praeposito, ut fieri solet, cognomine nomini gentili, [5] eo multa cum cautione in rebus tradendis usus est, ita ut, quemadmodum supra de Dictatore vidimus, sic etiam alibi v. c. Lib. IX. c. 46. cl. Gellii N. A. Lib. VI. c. 9 et Lib. X. c. 9. ejus fidem in dubium vocaret adeoque eum L. Calpurnio Pisoni, exili admodum, ut Cicero in Br. c. 27. judicat, Annalium auctori, postponeret, tametsi non indiligens plane videatur fuisse antiquitatis investigator, quippe quem inter alia publica veterrimi aevi monumenta etiam *Libros Linteos* adhibuisse ipse Livius Lib. IV. c. 7. et 20 diserte attestatur. Dionysius Halicarnassensis, cui Lib. I. c. 7. T. 1. p. 21. R. Λικίννιος Μάκερ, [6] alibi simpliciter Λικίννιος laudatur, aeque multa ac Patavinus historicus ei refert accepta, sed, sicut in universum de Latinis rerum auctoribus

4) Hoc Ciceronis loco fultus *Accium* Historicum recensuit *Glandorpius in Onom.* p. 4. refutatus jam a. *G. J. Vossio d. Hist. Lat. L.* 1. c. 7. p. 29 sqq.

5) Plurima id genus exempla attulerunt *Drakenb. ad. Liv. Lib.* III. c. 1. T. II. P. 1. p. 12. *et Lib.* IV. c. 23. T. II. P. 2. p. 192. ed. Stutg. et *Schweighaeuser. ad Appian. de Bell. Annib.* c. 35. T. III. p. 371.

6) Hic locus est classicus de eis, quos auctores Romanos Dionysius in scribenda Historia sit secutus, in quibus post Licinium Macrum commemorantur *Αἴλιοί τε καὶ Γέλλιοι*, ubi quos intelligam Aelios, animi pendeo. Ab eodem Lib. 1. c. 80. T. 1. p. 207. R. *Τουβέρων Αἴλιος, δεινὸς ἀνὴρ, καὶ περὶ τὴν συναγωγὴν τῆς ἱστορίας ἐπιμελὴς* memoratur, quem G. I. Vossius d. Hist. Lat. L. 1. c. 12. p. 56. fuisse existimat *Lucium Aelium Tuberonem*, familiarem et affinem M. Ciceronis et Q. Fratris in Asia legatum, de quo Marcus scribit ad Q. Fratrem Lib. 1. ep. 1. *Tubero: quem ego arbitror (praesertim cum scribat historiam) multos ex suis annalibus deligere, quos velit ac possit imitari.* Magnopere autem fallitur Vossius, quum eundem *L. Aelium* intellectum voluit ap. Livium Lib. IV. c. 23. ubi diserte *Quintus Tubero* non *Lucius* citatur et cum *Macro Licinio* et *Valerio Antipatro* componitur. cf. Lib. X. c. 9. — Q. Tubero, cui Dionysius Halic. Judicium de Thucydide inscripsit. c. 1., est haud dubie is, qui memoratur Suetonio in vit. Jul. Caes. c. 83. Multos secutos esse video errorem Vossii, a quo rem minime ad liquidum perductam puto. Ceterum ut a Dionysio l. c. *Gellii* memorantur scriptores, ita etiam a Cicerone de Legg. I. c. et de Divinat. I. c. 26. *Omnes hoc historici Fabii, Gellii, sed proxime Caelius.* Alterum eorum dictum esse *Cnaeum Gellium* discimus ex Dionys. Lib. II. c. 31. alterum *Sextum* memorat Aurel. Victor. d. Orig. G. Rom. c. 6. cf. Davisius ad Cicer. de Legg. l. c. Ceterum, ut hoc addam, Livius etiam Lib. IV. 23. Tuberonem et Valerium Antiatem et Licinium Macrum, antiquioribus opponit rerum auctoribus.

superciliose et contemptim judicare solet, ita etiam Macrum Licinium, quem cum Cn. et Sexto Gelliis plerumque jungit, passim graviter vituperat, ut Lib. VI. c. 11. T. 11. p. 1060. R, ubi de Tarquinio Superbo agens haec: *Λικίννιος μὲν γὰρ καὶ οἱ περὶ Γέλλιον, οὐδὲν ἐξητακότες, οὔτε τῶν εἰκότων, οὔτε τῶν δυνατῶν κ. τ. λ.* Licinium tamen et Gellios hac in re sequi placuit Livio, ut jam Casaubonus adnotavit; idem Dionysius Lib. VII. c. 1. T. III. p. 1312. R. eum neglectae chronologiae insimulat his verbis: *ὡς Λικίννιος γέγραφε καὶ Γέλλιος καὶ ἄλλοι συχνοὶ τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων οὐδὲν ἐξητακότες τῶν περὶ τοὺς χρόνους ἀκριβῶς κ. τ. λ.* Cum his Dionysii et Livii de Macro Licinio judiciis si contendimus ea, quae Atticus Ciceronis nomine statuit, nemo est, quin videat, ab eo non tam fidem historicam illorum scriptorum, quam scribendi genus spectari et vituperari, quippe in quo adhuc illud oratorium, quo Graeci excellerent rerum auctores, maxime desiderari ait, et cui Marcum Ciceronem inprimis satisfacere posse, statim a principio amicum amice adulaturus et blande excitaturus fatetur. Idcirco aegre fert, neminem eorum, qui Antipatro, paullo jam inflanti vehementius et historiae majorem sonum addenti, succederent, illius exemplo admonitum majori cum cura scripsisse, eosque maluisse subsistere ac veluti inhaerere in antiquorum languore et inscitia, 7) quam imitari Antipatri vires, agrestes quidem et horridas sine nitore ac palaestra, vires tamen et nervos.

Improbatis igitur eo nomine Cnaeo et Sexto Gelliis, Clodio, Asellione, pergit Atticus ad Macrum, quem dubitat fere habere in eloquentium historicorum numero, eique loquacitatem tribuit, argutam quidem, sed alienam ab erudita Graecorum copia. Haec, quis non videt, unice spectare ad historicum ejus scribendi genus? Sed quum Atticus eum appellat multum et ineptum in orationibus, ambiguum est, quodnam orationum ejus genus mente ille habuerit? Wyttenbachius eas orationes voluit intellectas, quas Macer, ad veterum historicorum exemplum, suis in historiis interposuerit et in quibus nimis frequens et intempestivus, nulla decori et verisimilitudinis ratione habita, ad summam usque impudentiam fuerit, qua ductus persuaderi posse lectoribus putaret, has orationes verisimiles esse. Verum enim vero an Atticus in Macro impudentem decori suorumque lectorum neglectionem et contemptum notare voluerit, vehementer dubito et, ut dubitem, totius mihi disputationis illius consilium suadet. Atticus enim, ut jam dixi, in Romanis rerum auctoribus oratorias potissimum virtutes Graecorum desiderat, ideoque ab uno M. Cicerone putat effici posse, nihil ut hoc in genere Graeciae cedat Latium. Quare ego potius orationes ejus intelligo forenses, neque vereor, ne id temere videar contendere. Quemadmodum enim Sisenna, quem negat Atticus umquam in oratorum numero habitum fuisse, a Cicerone in Brut. c. 64. inter Oratores recensetur doctos et optimis studiis deditos; ita ibidem c. 67. *C. Macer* quidam, tamquam patronus diligentissimus memoratur, cujus *si vita*, ut

7) Verissime *Moserus ad Cicer. d. Legg.* l. c. p. 20. explicat *inscitiam* de illo vitio, quo quis dicitur *inscitus* h. e. inficetus, inurbanus, ab elegantia remotus. Quod ut ad scribendi genus referamus, jubet nos adject. voc. *languor*, qui tribuitur orationi succo ac sanguine destitutae. *Loquacitas* autem in scriptoribus quid sit, exponit Quintilianus I. Or. Lib. VIII. c. 2. §. 17.

Cicero pergit, *si mores, si vultus denique non omnem commendationem ingenii everteret, majus nomen in patronis fuisset. Non erat abundans, non inops tamen; non valde nitens, non plane horrida oratio; vox, gestus, et omnis actio sine lepore; at in inveniendis componendisque rebus mira accuratio; ut non facile in ullo diligentiorem majoremque cognoverim; sed eam ut citius veteratoriam, quam oratoriam diceres. Hic etsi etiam in publicis causis probabatur, tamen in privatis illustriorem obtinebat locum.* Quam vividissimam C. Macri Oratoris imaginem, modo si animum oculosque adverteris, non poteris, quin simillimam dicas et plane geminam ei, quam de Macro Historico idem Cicero, assumpta Attici persona, Lib. I. d. Legg. l. c. dedit ac depinxit, ita ut mihi sit persuasissimum, Ciceronem utroque loco de una eademque persona, de Cajo Licinio Macro, Historico et Oratore, loqui. 8)

Longum est, singula utriusque imaginis lineamenta quasi per partes eundo contemplari ac persequi, et, quae videantur sibi contradicere, ea ex artis historicae ac rhetoricae legibus interpretari interpretandoque tollere. Illud tamen silentio hic non praetermittendum est, quod, qui a Cicerone in Brut. l. c. C. Macro praemittitur *L. Turius*, orator parvo ingenio, sed multo labore, haud dubie is est, quem a M. Catone contra Cn. Gellium defensum commemorat Gellius N. A. Lib. XIV. c. 2. atque hunc Cn. Gellium, Turii accusatorem ut Macri Historici aequalem fuisse arbitrer, ea, quae supra disputavimus, suadent. 9) Quod quantum firmamenti ac ponderis meae addat sententiae, nemo non intelligit. G. I. Vossius quidem de Histor. Lat. Lib. I. c. 10. p. 45. ideo dubitavit Macrum Historicum in Ciceronis Bruto agnoscere, quoniam nulla Annalium ejus mentio facta sit: id quam leve sit, quilibet videbit, qui reputat, a Cicerone Macri Annales esse omissos, quia in eis minorem etiam laudis oratoriae inveneris materiam, quam in orationibus ejus forensibus. Utrumque, Historicum et Oratorem, distinxit etiam *de Brosses* in *Histoire de la Republiq. Rom.* Lib. III. ad cap. 74. T. III. p. 361. (*vern. interpr. Schlüteri*) et Historici filium fuisse dicit C.

8) Conjecturae meae de *Macri* orationibus forensibus patrocinatur Priscianus Lib. X. c. 7. §. 42. T. 1. p. 502. Kr. ubi haec: *Licinius Macer pro Tuscis: Quos oportuit amissa restituere, hisce etiam reliquias averrerunt.* Hanc pro Tuscis orationem eccui perobabile est in *Macri* Annalibus fuisse lectam a Prisciano?

9) Olim in Ciceronis Brut. l. c. vitiose legebatur *Thorius* et intelligebant Editores *L. Thorium Balbum*, hominem istum voluptuosissimum, cujus meminit Cicero de Fin. Lib. II. c. 20. ibique *Goerenz.* p. 216. *Glandorpius in Onom.* p. 380. ex Gellii loco affert Catonis orationem pro L. Furio: qua fultus auctoritate, me latet. Hic vero mihi succurrit alius *Turius* ex Hor. Sat. II. 1. 49. *Grande malum Turius, si quid se judice certes:* quem ad locum Porphyrion: *C. Turius hic praetor fuit, apud quem accusatus est a Cicerone Verres, Hortensio defendente.* Hinc varia allucinatur *Marcilius* de L. Furio Praetore, cujus nomen h. l. repositum voluit *Cruquius*, quem tacite secutus est *Dorighello* in Horat. Edit. Patav. 1780. nil adnotante *C. Fea.* Sed nomen *Furius* primam syllabam habere productam ideoque vel ob metrum non posse admitti, monuere jam *Torrentius* et *Bentlejus.* Quare nequeo satis mirari, a *Doeringio* non tantum in Scholiastae Cruq. adnotatione: *C. Marcium Turium significat judicem corruptissimum, qui accepta pecunia pro reis pronuntiare sit solitus, qui fidem suam corruperant:* (ita leg. in edit. Plant. 1611. p. 408) sed etiam in Horatii versu Cruquii errorem receptum et *Furius* pro *Turius* esse editum!

Macrum, oratorem, qui a V. C. 675. Quaestor, et a. U. C. 680. Tribunus pl. fuerit, quo anno habitam ab eo putat orationem ad Plebem, quae hodieque inter Fragmenta Histor. Sallustii Lib. III. p. 967. ed. Cort. legitur.[10]) Mihi profecto non dubium est, quin Vossius aliique, qui eum secuti sunt, suam mutassent sententiam, si, duce Chronologia, Macrorum, qui ab auctoribus memorantur, aetatem paulo accuratius inquisivissent. Id igitur quanta fieri potest maxima cum cura agamus.

Jam Macer, qui Ciceroni de Legg. l. c. memoratur, qua floruerit aetate, ex eo colligi potest, quod in ista Historicorum censura ab Attico subjicitur Gelliis, Clodio et Asellioni, quos recentioris aevi scriptoribus manifesto adnumerat, dum eos reprehendit, quod ad antiquorum languorem et inscitiam maluerint se componere, quam imitari laudabile Caelii Antipatri exemplum. Hunc vero Antipatrum Cicero in Br. 26 dicit fuisse magistrum L. Licinii Crassi Oratoris, cujus virtutem subita morte d. XX. Septembris a. V. C. 663. exstinctam esse refert de Orat. Lib. III. c. 1. Quum igitur isti rerum Romanarum auctores Antipatro, qui ne ipse quidem antiquos inter scriptores reponitur, successisse, neque tamen melius ejus scribendi genus imitati esse dicantur, liquet, seriori eos vixisse tempore.[11]) Accedit, quod Antipater a Vellejo Paterc. Lib. II. c. 9. diserte traditur fuisse vetustior Sisenna, quem ab Attico Macri amicum dici ap. Cicer. de Legg. l. c. legimus. De tempore autem, quo vixerit Sisenna, testis est si quis alius perspicuus ac disertus Vellejus Paterculus eo, quem modo citavimus loco, Lib. II. c. 9. ubi haec leguntur: *Celebre et Lucilii nomen fuit, qui sub P. Africano, Numantino bello, eques militaverat. Quo quidem tempore juvenes adhuc Jugurtha et Marius, sub eodem Africano militantes, in iisdem castris didicêre, quae postea in contrariis facerent. Historiarum auctor jam tum Sisenna erat juvenis; sed opus belli civilis Sullanique post aliquot annos ab eo seniore editum est. Vetustior Sisenna fuit Caelius: aequalis Sisennae Rutilius, Claudiusque Quadrigarius et Valerius Antias.* Sisenna igitur bello Numantino, quod a. V. C. 620 P. Scipioni Africano demandatum est, juvenis fuit, et senior edidit suum opus de Bello Civili et Sullano aliquot annis post confectum bellum Sullanum: id quod factum est a. V. C. 672. qui annus, uti supra Plinii testimonio probavimus, natalis erat Calvi nostri, Oratoris ac Poëtae, ita ut hic puer admodum Sisennam viderit

10) Quemadmodum *de Brosses* de Liciniis Macris plura finxit, neque probavit, ita etiam Historico tribuit praenomen *Lucius*, quod etsi familiare fuisse constat genti Liciniae et praenomen *Cajus* incerto nititur testimonio aliq. Codd. Liv. IV. c. 20. ibiq. Drakenb. T. 11. P. 2. p. 177. ed. Stutg., tamen plus habet verisimilitudinis hoc quam illud, et postea, speramus, disputatione efficietur, ut pleno illum nomine dictum fuisse *Cajum Licinium Macrum* nemo amplius dubitet.

11) Ambiguam vocabulorum *antiquus*, *vetus*, *vetustus* notionem, ubi de scriptoribus usurpantur, illustrarunt *Ernesti ad Suet. Tiber.* c. 70. et *F. A. Wolf* in *Proleg. ad Pseudo-Ciceronis Orat. pr. Marcello* p. XXII. N. Hac de re dignus est qui legatur Auct. Dial. d. Oratt. c. 16. et 17. ubi Aper Ciceronem, Caesarem, Caelium, Calvum, Brutum etc. quia ante principatum Augusti floruerint negat jure accenseri antiquis, sed repugnante loquendi usu nugatur. Atticus ap. Cicer. quum Antipatrum recentioribus accenset, mente sine dubio habuit Q. Fabium Pictorem, L. Cincium Alimentum aliosque.

senem praegrandem quidem, sed vegetum adhuc et optimis studiis deditum. Nam quum a Vellejo dicatur fuisse Bello Numantino juvenis h. e. quum, deposita praetexta, sumpsisset togam virilem, quod illo tempore factum esse constat aetatis anno fere septimo decimo, necesse est natus sit an. V. C. 604. s. 605. ita ut senex septuagenarius opus illud historicum scripserit. Verum tamen, ne quid dissimulem, Velleji hac in re fidem dubiam videtur facere Cicero, qui, ubi oratores, quibuscum ipse vixit viguitque, percenset in Brut. c. 64 de Sisenna ita exponit: *Inferioris autem aetatis erat proximus L. Sisenna, doctus vir et studiis optimis deditus, bene Latine loquens, gnarus reipublicae, non sine facetiis; sed neque laboris multi, nec satis versatus in causis; interjectusque inter duas aetates, Hortensii et Sulpicii, nec majorem consequi poterat, et minori necesse erat cedere.* Postremis hujus loci verbis quum Wetzelius, secutus G. J. Vossium d. Hist. Lat. Lib. 1. c. 10. p. 42., significari arbitratur, Sisennam aetate grandiorem fuisse Hortensio, juniorem autem Sulpicio, admodum vereor, ne Tullii verbis sensus subjiciatur plane absurdus. Nam P. Sulpicius Rufus, summus suae aetatis orator, quum a. V. C. 630. sit natus, utqui in Brut. c. 88. decem annis major dicatur Hortensio; quem a. V. C. 640. primam vitae lucem vidisse constat, ex ista interpretandi ratione sequeretur, L. Sisennam circiter an. V. C. 635 fuisse natum. Id ut contra disertum Velleji testimonium concedamus, adeone Ciceronem credibile est ineptiisse, ut quasi mirabundus scriberet, Sisennam vitae annis non potuisse consequi Sulpicium natu majorem et necesse fuisse, cederet aetate Hortensio natu minori? Verum enim vero, quum Cicero hac in oratorum recensione L. Sisennam dicat inferioris aetatis proximum, manifestum est, non tam de illorum annis natalibus, quam de Romanae eloquentiae aetatibus hic esse cogitandum, quarum primam videmus ab eo deductam ad belli Punici II finem, et secundam Sullae cum victore exercitu in Italiam reditu terminatam a. V. C. 672. quo tempore, ut in Brut. c. 63. f. ait, quaedam in foro erat ab oratoribus solitudo, cum P. Sulpicius Rufus ab Sulla reduce proscriptus occidisset, et ceteri aut abessent urbe aut contempti jacerent et tacerent. Tertia denique eloquentiae aetas, excellentium oratorum feracissima, in qua Cicero ipse regnabat, principem habuit ac veluti choragum Q. Hortensium, qui, quum undeviginti adolescens annorum, L. Licinio Crasso, oratore illo Caelii Antipatri disciplina erudito, et Q. Mucio Scaevola Coss. a. V. C. 659. in dicendo posuisset tirocinium, quo, ut Ciceronis utar verbis, ejus ingenium, ut Phidiae signum, simul adspectum et probatum est, in hoc eloquentium, quos Latium tulerat, hominum censu a Cicerone cum oratoribus disparis aetatis erat componendus. Natalem enim Q. Hortensii annum primamque, quam in foro dixit, causam si spectas, secundae ille aetatis accensendus erat oratoribus, quorum agmen claudebat P. Sulpicius Rufus; si vero singularem ejus in dicendo virtutem ac facultatem spectas, in tertia eloquentiae aetate familiam ducebat, quamvis jam superiori eminuisset aetate. Hanc igitur rationem quum Ciceroni placeret sequi, scribere poterat, se Hortensii aetatem in disparem oratorum aetatem includere. De oratoria autem Sisennae facultate ita judicavit, medium ut ei assignaret inter Sulpicium et Hortensium locum eumque inter duas h. e. secundam et tertiam, eloquentiae aetates

diceret interjectum, etiamsi ille utrumque oratorem aetate et usu rerum antecederet. Hoc igitur Ciceronis loco Velleji de Sisennae aetate testimonium minime elevatur; sed majorem, fateor, difficultatem habet alius Ciceronis in Bruto locus c. 75. quo Atticus introducitur Bruto narrans haec: *Sisenna autem, quasi emendator sermonis usitati quum esse vellet, ne a C. Erucio quidem accusatore deterreri potuit, quo minus inusitatis verbis uteretur. — Quidnam istuc est? inquit Brutus; aut quis est iste C. Erucius? — Et ille, Fuit accusator, inquit, vetus, quo accusante C. Rutilium, Sisenna defendens, dixit, quaedam ejus* sputatilica *esse crimina. Tum C. Erucius, Circumvenior, inquit, judices, nisi subvenitis. Sisenna, quid dicas, nescio: metuo insidias.* Sputatilica, *quid est hoc?* sputa *quid sit scio*, tilica *nescio. Maximi risus: sed ille tamen familiaris meus recte loqui putabat esse, inusitate loqui.* Quo in loco nihil dubitavi, pro vulg. lect. *C. Rusio*, homine prorsus ignoto, reponere *C. Erucium*, secutus Pighium in Annal. ad a. 613, cui etiam Schneiderus in Epist. ad Langer. p. XLV. et Schützius in Cicer. Opp. Rhet. Vol. III. P. 2. p. 102. adstipulati sunt. Nam C. Erucius iste, quem Atticus accusatorem veterem h. e. exercitatum et versutum, dicit, est haud dubie idem, qui in causa Sext. Roscii Amerini, Chrysogoni impulsu, criminis confictionem suscepit, confutatam a Cicerone viginti et sex annos nato et cui etiam in Orat. pro Vareno jocose dictus est: *Erucius Antoniaster*, referente Quintiliano I. Or. Lib. VIII. 3. §. 22 ibiq. Spalding. T. III. p. 225. Hic igitur Erucius, homo haud infacetus, Sisennam, ut in historia, ita etiam in orationibus forensibus puerile quiddam consectantem, veteratoria festivitate in judicum consessu ludificatus est ob *sputatilica* crimina, in C. Rutilii accusatione sibi objecta. Sed recte se loqui putabat et inusitatorum verborum usum defendebat Sisenna, quem Atticus h. l. suum appellat familiarem. Atqui Atticus natus est an. V. C. 645. ac dubitari potest, potueritne Sisennam, quem circiter a. V. C. 604 s. 605. natum esse, Vellejo auctore ac duce ostendimus, suum nominare familiarem? De Lucio Cornelio Sisenna, Historico et Oratore, quum hic manifesto loquatur Atticus, non est, quod huc vocemus Cnaeum Cornelium Sisennam, Graeciae Praefectum, quem Dio Cassius Lib. XXXVI. c. 2. T. 1. p. 208. St. tradit morbo absumptum obiisse a. V. C. 686. et quem fortasse quispiam majori jure dicat habeatque familiarem Attici a. V. C. 722 defuncti. Sed, ut dicam, quod sentio, mihi neque annorum subductio, quam ex Velleji loco de anno natali L. Sisennae petitam proposuimus, videtur premenda esse et ad vivum resecanda, neque dubium mihi est, quin potuerit Atticus Sisennam, aetate licet priorem, commode appellare suum familiarem i. e. usu et consuetudine conjunctum sibi ac cognitum, praesertim quum Sisenna, quem negat Cicero fuisse multi laboris, serius demum atque aetate longius progressus rei publicae vivere ac litterarum studiis librisque scribendis vacare coeperit: quo etiam factum puto, ut neque versatus sit multum in causis, neque multa scripserit.[12])

12) Fulvius Ursinus in Cicer. Opp. p. 292. el. Corte ad Sallust. Iug. c. 95. p. 849. aeneam apud se habere tabulam refert, in qua nomen *Sisennae*, tanquam Praetoris Peregrini invenerit et inde hunc Sisennam M. Aemilio Lepido et Q. Lutatio Catulo Coss. a. V. C. 676. Praetorem fuisse studuit probare, sequente Glandorpio in Onom. p. 266. qui de eodem explicavit locum Ovidii Trist. II. 443. *Vertit Aristidem Sisenna: nec*

Jam quae de Attici cum L. Cornelio Sisenna familiaritate disputavimus, eis quis non videt consentaneum et consequens esse, ut etiam C. Licinii Macri, quocum amicitia junctus erat L. Sisenna, non solum Atticus, sed etiam Cicero, an. V. C. 648. biennio post Atticum natus, fuerint aequales, illis tamen aliquanto juniores. Cujus quidem rei documento etiam sunt, quae Cicero de utroque Historico et Oratore, tum in suo de Legibus Opere, tum in Bruto scripta reliquit, ita sane comparata, ut cuique appareat, a Tullio de eis, quos ipse vivos adhuc et vigentes viderit audieritque, esse judicatum. Cujus judicii rationem quo saepius ego attentiusque consideravi atque expendi, hoc magis mihi visum est illud, quod de C. Licinio Macro scripsit, spirare cupiditatem nescio quam atque animum prodere pristini cujusdam doloris memoria vulneratum et recrudescentem. Id quum diu multumque animo reputassem, in eam tandem deductus sum opinationem, ut hunc C. Licinium Macrum, Historicum et Oratorem, neminem alium esse arbitrer, quam Virum illum Praetorium, quem Cicero Praetor a. V. C. 688 repetundarum postulavit, auctore Plutarcho in Vit. Cicer. c. 9. T. IV. p. 763, a quo haec narrantur: *Στρατηγίαν δὲ μετιόντων ἅμα, σὺν αὐτῷ πολλῶν καὶ μεγάλων, πρῶτος ἁπάντων ἀνηγορεύθη. καὶ τὰς κρίσεις ἔδοξε καθαρῶς καὶ καλῶς βραβεῦσαι. λέγεται δὲ καὶ Λικίνιος Μάκερ, ἀνὴρ καὶ καθ' αὑτὸν ἰσχύων ἐν τῇ πόλει μέγα, καὶ Κράσσῳ χρώμενος βοηθῷ, κρινόμενος κλοπῆς ὑπ' αὐτοῦ, τῇ δυνάμει καὶ σπουδῇ πεποιθὼς ἔτι τὴν ψῆφον τῶν κριτῶν διαφερόντων ἀπαλλαγεὶς οἴκαδε, κείρασθαί τε τὴν κεφαλὴν κατὰ τάχος, καὶ καθαρὸν ἱμάτιον, ὡς νενικηκὼς, λαβὼν, αὖθις εἰς ἀγορὰν προϊέναι· τοῦ δὲ Κράσσου περὶ τὴν αὔλειον ἀπαντήσαντος αὐτῷ, καὶ φράσαντος, ὅτι πάσαις ἑάλωκε ταῖς ψήφοις, ἀναστρέψας καὶ κατακλιθεὶς ἀποθανεῖν; τὸ δὲ πρᾶγμα τῷ Κικέρωνι δόξαν ἤνεγκεν, ὡς ἐπιμελῶς βραβεύσαντι τὸ δικαστήριον.*

Huic conjecturae qualicunque meae non modo nomen utriusque favet, sed etiam aetas et tempus, quo Historicum illum et Oratorem, L. Sisennae amicum, vixisse ostendimus, apprime convenit. Tametsi haec meae suspicioni tantum addunt verisimilitudinis, quantum tali in causa et in tanta testium penuria et exspectari et postulari potest, tamen facile praevideo futuros esse, qui cum alia, tum imprimis hoc objiciant urgeantque, quod a Plutarcho nihil quidquam de istius viri praetorii doctrina et studiis, nihil de ejus opera forensi additum sit, quo Historicus et Orator ille designetur atque agnosci possit. Hoc Plutarchi silentium, per se admodum leve et nullius hac in re momenti, nihil mihi facit mirationis, si quidem ille in exponenda Ciceronis vita civili ac publica maxime secutus est ducem et auctorem M. Tullium ipsum: quae enim subjicit de isto judicio, quod Ciceroni apud populum summo fuerit honori, quis est, quin videat, hausta ea esse ex epist. 4. Libr. I. ad Atticum, cui scripserat, incredibili se populi voluntate de Macro transegisse et hac causa insignem aequitatis

obfuit illi, Historiae turpes inseruisse jocos, h. e. libellos Milesios s. amatorios, quos scripserat Aristides Milesius cl. v. 414. De ejus opere historico, in quo ceteris rebus Romanis breviter percursis, Bellum sociale et Sullanum copiosissime enarraverat, docte exposuit Ruhnkenius ad Vellej. l. c. Fragmenta, quae supersunt, vid. in Cortii Sallust. p. 59. sqq.

laudem cepisse. Atque quum Cicero ipse C. Licinium Macrum, Attici nomine, vix dignum censuisset, quem in Historicorum numero reponeret, et quum vita ejus ac moribus, quo mihi videor omni jure referre peculatus et repetundarum crimen, omnem ingenii commendationem eversam esse in Bruto scripsisset, quid mirum, si Plutarchus, totus in hac causa referenda pendens a Ciceronis judicio, taceret de illius ingenio doctrinaeque laude, qua eum haud indignum fuisse Cicero vel invitus attestatur, quippe cujus diligentiam laudat, cui in inveniendis componendisque rebus tam miram tribuit accurationem, ut non facile in ullo cognoverit diligentiorem ac majorem, et quem in publicis causis probatum fuisse atque in privatis illustrem adeo obtinuisse locum fatetur. Cetera, quae ibidem de C. Licinio Macro scripta leguntur, testatum faciunt, ut supra dixi, animum vulnere quodam exulceratum. Enim vero Ciceroni seni, quum de Legibus et de claris Oratoribus scriberet, nomen et memoria C. Licinii Macri neque grata esse, neque laude ac praeconio digna poterat videri, quoniam ista de Macro, repetundarum reo, actio prospero caruerat eventu, et causa fuerat et fons simultatis multarumque inimicitiarum, quas ab eo inde tempore cum ejus filio C. Licinio Calvo, clarissimo oratore, susceperat. Cujus quidem rei testis est Valer. Maximus Lib. IX. cap. 12. n. 7. qui haec memoriae prodidit: *Consimili impetu mortis C. Licinius Macer, vir Praetorius, Calvi pater, repetundarum reus, dum sententiae dicerentur, in Maenianum*[13]) *conscendit. Siquidem cum M. Ciceronem, qui id judicium cogebat, praetextam ponentem vidisset, misit ad eum qui diceret, se non damnatum, sed reum periisse: nec sua bona hastae posse subjici. Ac protinus sudario, quod forte in manu habebat, ore et faucibus coartatis, incluso spiritu poenam morte praecurrit. Qua cognita re Cicero nihil de eo pronuntiavit.*

13) *Maenianum* sc. aedificium; frequentius Num. Plur. *Maeniana* dicuntur, de quibus Festus p. 212. Dac. *Maeniana aedificia a Maenio sunt appellata: is enim primus ultra columnas extendit signa, quo ampliarentur superiora.* De Maenio, quem alii (vid. Intpp. ad. Fest. l. c.) Censorem faciunt a. V. C. 435., alii bonorum suorum decoctorem istum, quem Horatius Sat. I, 1. v. 101. 3. v. 21. et Epist. I, 15. v. 26. significat, mihi nondum liquet. Salmasius ad Spartiani Pescenn. Nigr. c. 12. derivat a *moenibus* h. e. columellis, quarum lorica circumdaretur solarium, ne quis delabi posset. cf. Ernesti Prolus. d. Solariis in Opusc. Philol. p. 29. Salmasii sententiam Codd. orthographia firmari ait Oudendorp. ad Sueton. Calig. c. 18. p. 495. Schneiderus in Vitruv. Lib. V. c. 1. §. 2. edidit: *circaque in porticibus argentariae tabernae moenianaque superioribus coaxationibus collocentur* etc. et in Comment. T. II. p. 310. confert Graecorum *ἐξώστας*, Franco-Gallorum *les Galleries au dessus.* Apud Valer. Maximum haud dubie intelligendum est certum quoddam tablinum a Maenio, quisquis fuerit, conditum, quod Donatus in Rom. Vet. et Rec. Lib. II. c. 27. p. 215. in Foro Romano situm esse recte putat, de quo se C. Licinius Macer praecipitavit: ab illo Maeniano s. Maenio, quod M. Porcius Cato Censor emit, teste Livio L. XXXIX. c. 44., nomen invenerunt alia Romae tablina ad illius exstructa similitudinem (*Balkon. Altan*): quorum substructiones videntur fuisse tabernae: vid. Goerenz ad Ciceron. Acad. L. II. c. 22. p. 131 sq. Ammianus Marcellinus Lib. XXVII. c. 9. de Praetextato, Vrbi praefecto, viro bono et forti, Valentiniani imperio, narrat: *Namque et Maeniana sustulit omnia, fabricari priscis quoque vetita legibus,* cf. Intpp. ad h. l. T. III. p. 200. ed. Wagneri.

Igitur illustris ingenii orator et ab inopia rei familiaris 14) *et a crimine domesticae damnationis, inusitato paterni fati genere vindicatus est.*

Igitur C. Licinius Calvus, Orator et Poëta, de quo scribere instituimus, filius fuit C. Licinii Macri, quem probabilem Annalium scriptorem atque haud ignobilem oratorem fuisse evincere studuimus et, quum Calvus noster, juvenis sedecim annorum, per Ciceronem patre fuisset orbatus, non mirum est, quod a Cicerone alienatus eique subiratus per omnem vitam obtrectator ejus et inimicus existeret: quibus animi sensibus mutuam posthac in foro aemulationem et fomenta addidisse et incitamenta versimillimum est. Nam, teste Seneca Controv. L. III. 19. p. 232. Bip., Calvus cum Cicerone iniquisimam litem de principatu eloquentiae habuit, et quamquam Auct. Dial. d. Oratt. c. 18. frequens inter utrumque epistolarum commercium memorat, tamen mihi vehementer falli videntur, qui inde factam inter utrumque gratiae reconciliationem colligunt, atque pro certo affirmant. Ista reconciliatio et amicitia, si qua erat, ambitiosa fuit et fucosa, et aemulis rerum civilium et doctrinae studiis ita in dies nutrita, ut, quoad vivebant, alter alterius gloriae invideret, ac virtutibus mutua malivolentia obtrectaret: nam Ciceronem, cui Calvus visus fuerit exsanguis et attritus, a Calvo male audivisse tanquam solutum et enervem, idem tradit Auct. Dial. d. Oratt. c. 18. Neque illud mihi videtur hic silentio praetereundum, quod Calvus, patris accusatione et, quae eam insecuta est, inopinata ejus morte offensus ac Ciceroni infestus, nullam ei, sumpta toga virili, dedit operam neque eum in foro est assectatus: id quod de M. Caelio Rufo, Calvi nostri aequali, constat. v. Quintilian. I. Or. Lib. XII. c. 11. §. 6. ibiq. Spalding. T. IV. p. 687. Hic contemptus nescio dicam an neglectio non poterat, quin aliquanto offenderet Ciceronem, praesertim quum per illud temporis spatium fere solus esset, qui prisci moris tenax, juvenes discendi cupidos tum suo ipsius exemplo, tum praeceptis erudiret.

De magistris, quibus usus sit Calvus, altum est apud scriptores silentium; consideranti autem mihi ejus dicendi genus admodum probabile est, eum Rhetoribus Graecis, qui magna tunc copia Romam confluentes scholas coepissent aperire, in quas discendi causa se juvenes conferrent, dedisse operam, et ingenii felicitate atque sua ipsius industria effecisse, ut posthac cum Tullio, suo inimico, de principatu eloquentiae posset contendere. Qui Ciceronis animum novit, iniquiorem nonnunquam in aemulatores et vero etiam molliorem cupidioremque in suos suique studiosos, is, opinor, propensam ejus in M. Caelium Rufum, hominem ingeniose nequam, voluntatem ac studium non mirabitur, neque moderationem et humanitatem cupiditate quadam adulteratam non agnoscet in eis, quae post Caelii mortem in Bruto cap. 79. et Orat. c. 16. et 50. scripsit. Severius autem, ne dicam, inhumanius est judicium,

14) Domum habuit Calvus orator hereditate procul dubio acceptam juxta Romanum forum supra Scalas anularias, in qua serius Augustus habitabat, teste Suet. c. 72. et quam modicam fuisse docet adjecta aedium Hortensianarum mentio. A patre autem dicitur Ciceroni in Epist. ad Q. Fr. Lib. II. 4. *Macer Licinius*: plenius ejus nomen, quod a Pighio Annal. T. III. p. 392. et Glandorpio in Onom. p. 533. affertur, *C. Licinius Macer Calvus*, nusquam me legere memini.

quod in Br. c. 82. de Calvo tulit, in quo scribendo saucium adhuc fuisse ejus animum eumque odiosam pristinae simultatis ac mutuae obtrectationis memoriam insedisse, manifestum est.

Isti necessitudini, quam Ciceroni cum Calvo fuisse demonstravimus, citius finem fecit praematura hujus mors, quam Quintilianus I. Or. Lib. X. c. 1. §. 115. his verbis testatur: (Calvus) *imitator autem est Atticorum, fecitque illi properata mors injuriam, si quid adjecturus sibi, non si quid detracturus fuit.* Vitae suae finem Calvus haud dubie admaturaverat nimis assiduo studiorum labore ac vigiliis, quibus corporis naturâ infirmioris, ut infra videbimus, vires fregisset in flore aetatis et exhausisset. Nam Plinius H. N. Lib. XXXIV. c. 50. T. IX. p. 354. refert, Calvum oratorem adalligatis lumborum et renum parti laminis plumbeis, Veneris impetus cohibuisse, viresque corporis studiorum labori custodisse. Quo autem anno Calvus vita sit defunctus, certo definiri nequit, et me fateor ignorare, unde, qui trigesimo eum aetatis anno obiisse dicunt Viri Docti, tam accuratam temporis notationem hauserint. Quid? quod mihi diligenter hunc in finem pervestiganti veterum auctorum monumenta, occurrebant quaedam indicia, quae Calvum ultra trigesimum vitae annum vixisse probabile redderent. Nam quum Cicero in Br. c. 82. de Calvo locutus sit jam demortuo, atque, hoc Tullii opusculum anno V. C. 707. exeunte seu ineunte anno V. C. 708 scriptum sit; patet, eum ante hunc annum vita excessisse. Accedit aliud idque accuratius ejus rei testimonium, petendum illud ex Ciceronis Epist. Lib. XV. ad Div. 21. quae epistola ad Trebonium, in Hispania provinciae pacandae causa versantem, mense Decembri a. V. C. 707 data est, in cujus manus venerat nescimus quo casu Tullii quaedam epistola ad Calvum, in qua eum amplissimis laudibus ornaverat ejusque ingenium et dicendi facultatem extulerat. Miranti id Trebonio exponit in illa epistola Cicero rationes, quibus adductus Calvum tantopere laudarit, idque se fecisse ait, partim, quia de ejus ingenio valde existimaverit bene, partim de industria, quandoquidem in excitando plurimum valeat, si laudes eum, quem cohortere. Jam nemo erit, quin, hac epistola attente perlecta, intelligat, Ciceronem de Calvo loqui nuperrime defuncto, ita ut eum circiter a. V. C. 706. diem supremum obiisse mihi sit verisimillimum. Laudes autem, quibus Cicero Calvum in illa epistola mactaverat, nihil dubito, quin blanditias dicam habeamque, quibus familiaritati cum Calvo simulataeque amicitiae velificatum esse Tullium supra suspicati sumus. [15])

Calvus noster Naturam habuerat in tribuendis ingenii dotibus fautricem, quibus diligenter excultis id consecutus est, ut, teste ipso Cicerone in Br. c. 82. et. Ep. ad. Divers. XV. 21., multarum et reconditarum literarum scientia et accurato exquisitoque dicendi genere illustrem inter aequales teneret locum. Quo autem aetatis anno oratoriam laudem in foro auspicatus sit, colligimus ex Dial. de Oratt. c. 34. *Nono decimo*

15) Huc non pertinet locus Ciceronis ad Attic. 1. ep. 16. *Nosti Calvum, ex Nannejanis illum, illum laudatorem meum de cujus oratione erga me honorifica ad te scripseram:* quo in loco non Calvus noster Orator, sed *M. Crassus* cum acumine significatur, ut post Manutium et Ernestium docte exposuit *Beier* V. Cel. in Fragm. Cicer. Oratt. in P. Clodium et Curionem (Lips. 1825.) p. 8. V. 14.

aetatis anno L. Crassus C. Carbonem, uno et vicesimo Caesar Dolabellam, altero et vicesimo Asinius Pollio C. Catonem, non multo aetate antecedens Calvus Vatinium iis orationibus insecuti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus: quae verba cave ita accipias cum Pighio Ann. T. III. p. 360. et N. Fabro ad Senec. Controv. L. III, 19. p. 256, T. III. Amstelod. 1772. ac si Calvus non multo antecesserit aetate Pollioni, quem a. V. C. 678. primam vidisse lucem constat, quum manifestum sit, Auctorem illius Dialogi id non spectasse, ut, uter natu major minorve altero esset, exponeret, sed uter eorum aetate junior pro rostris eloquentiae posuerit tirocinium. Id quam verum sit, facile est intellectu, duce chronologia. L. Licinius Crassus enim C. Papirium Carbonem, hominem nobilissimum et eloquentissimum, post Consulatus cum P. Manilio an. V. C. 634. functionem, in judicium vocavit an. V. C. 635., annos natus unum et viginti, ut ipse ait ap. Cicer. d. Orat. Lib. III. c. 20. ita ut Auctor Dial. d. Oratt., aut erraverit, aut, quod mihi verisimilius est, librarii oculorum aberratione lapsi vitiosum numerum signis, non verbis expressum, textui intulerint: unde tot in Codd. Mss. errores constat ortos esse; de ipsa Crassi actione vid. Beier ad Cic. d. Offic. Lib. II. cap. 13. T. 11. p. 92. Simili modo natum suspicor dissensum scriptorum de C. Julio Caesare, qui Cn. Cornelium Dolabellam, consularem et triumphalem virum, repetundarum accusavit a. V. C. 677. D. Junio Bruto et M. Aemilio Lepido Coss., quo anno Caesar quartum et vigesimum aetatis annum ingressus est: cf. praeter Pighii Annal. T. III. p. 280 cl. 286., Baumgarten-Crusius ad. Sueton. Jul. c. 4. Et C. Catonem, M. Catonis affinem, nullius consilii adolescentem, Asinius Pollio, duo et viginti annos natus, duplici actione de Tribunatu postulavit a. V. C. 700. uti docuit *Thorbecke in Comment. d. Asin. Pollionis Vita. Lugd. B.* 1820. p. 56. sqq. C. Catonem defendit Calvus, qui quum anno proxime superiori i. e. anno V. C. 699. Vatinium de ambitu reum fecisset, liquet, eum, quem an. V. C. 672 natum esse ostendimus, septimo et vigesimo aetatis anno primam in foro dixisse causam, quinque igitur annos Pollioni aetate antecedentem. Huc etiam spectat locus Quintiliani I. Or. Lib. XII. c. 6. §. 1. *Calvus, Caesar, Pollio, multum ante quaestoriam omnes aetatem gravissima judicia susceperunt.* Quum Quintilianum et Auctorem illius Dialogi minime definite loqui manifestum sit, dubitari etiam licet, an Lipsius in Excurs. ad Tacit. Ann. Lib. III. c. 39. jure usus sit his locis, quibus *aetatem quaestoriam* anno aetatis quinto et vigesimo definiret: Lipsio tamen assentitur Buttmannus ad Quintil. l. c. T. IV. p. 554. Idem Quintiliani locus procul dubio induxit Pighium Ann. T. III. p. 392. ut Calvum, Oratorem et Poetam, a. V. C. 698. Quaestorem fuisse contenderet. Hanc Pighii opinationem haud pauci sunt amplexi; equidem vero nusquam memoriae proditum inveni, publicum quoddam munus a Calvo fuisse administratum.

Sed ut, unde digressus sum, revertar, Calvus noster, qui nativa quadam sui diffidentia praecavisset, ne, praeveniente vires fiducia, quam perniciosissimam jure appellat Quintilianus, acerbi quid et immaturi proferret, in hac prima, quam dixit, causa tam admirabilem explicavit dicendi facultatem et tam vehemens ac violentus exstitit accusator, ut Vatinius media in actione surgeret et exclamaret: *Rogo vos, judices; num, si iste disertus est, ideo me damnari oportet?* vid. Senec. Controv. III.

19. p. 232. Bip. Hanc Calvi in agendis causis violentiam mihi non dubium est, quin respexerit M. Corn. Fronto, quum ad Verum Imperatorem (vid. ejus *Epistolae ex Cod. Vatic. editae cur. Angel. Majo. Romae* 1823. p. 171.) scribit: *Concionatur autem Cato infeste, Gracchus turbulente, Tullius copiose. Jam in judiciis saevit idem Cato, triumphat Cicero, tumultuatur Gracchus, Calvus rixatur.* Ad hunc Frontonis locum vereor ut satis apte Ang. Majus conferre nos jusserit Senec. Controv. l. c. p. 233. B. ubi haec: *Compositio quoque ejus* (Calvi) *in actionibus ad exemplum Demosthenis riget: nihil in illa placidum, nihil lene est, omnia et concitata et fluctuantia.* Quod Senecae judicium quis non videt esse referendum ad istam Calvi diligentiam et religionem, qua, ut Ciceronis utar verbis, nimium in se inquirens atque ipse sese observans metuensque, ne vitiosum colligeret, verum deperdidit sanguinem suamque orationem ita attenuavit, ut doctis quidem et attente audientibus esset illustris, a multitudine autem et a foro devoraretur. 16) Quod Ciceronis judicium ob oculos habuit Quintilianus I. Or. X, 1. §. 111., qui alias orationem ejus sanctam et gravem et castigatam et frequenter vehementem appellat, et inprimis judicium ejus laudat I. Or. X. c. 2. §. 25. Quam diversae antiquiori aevo sententiae de oratoriis Calvi virtutibus latae sint, nos docent, quae a Quintiliano I. Or. X. 1. §. 115. et ab Auctore Dial. d. Oratt. c. 17. 21. et 25. relata legimus, et, diversis illis scriptorum judiciis aequa lance ponderatis, negari nequit, nimiam ejus diligentiam abiisse in suorum operum calumniam et in istud κακιζοτεχνίας vitium, quo oratio ejus non splendesceret lima, sed attereretur omnique privaretur vi, quam in eo fuisse diserte negat Cicero Epist. ad. Div. XV, 21. 17)

Verum id vitii Calvus sibi detracturus fuisset, ut Quintilianus I. Or. X, 1. §. 115. omnium aequissimus ejus censor, judicat, si longior ei contigisset vita et diuturnior agendi in foro usus et exercitatio. Nam quum, ut vidimus, septimo demum et vigesimo aetatis anno rostra primum conscenderit, et vix trigesimum quintum vitae annum attigerit, non poterimus, quin admiremur ejus industriam ac studium. Brevissimum enim vitae a Fato sibi concessae spatium eloquentiae studiis et foro tribuit totum, quum teste Auctore Dial. l. c. 21., unum et viginti reliquerit libros h. e. orationes, ex quibus ille duas, alteram in *Asitium*, in *Drusum* alteram nominat; tertiam pro *Messio* affert Seneca Controv. l. c. p. 233. B. et ob lenem compositionem laudat ex illius Epilogo prae ceteris haec verba: *Credite mihi,*

16) Schneiderus in Wetzelii editione p. 198. voc. *devorabatur* injuria offensus est, ut recte monuit Schützius in Cicer. Opp. Rhett. Vol. III. P. 2. p. 111. ejusque metaphorae rationem et vim praeclare explicavit J. Chr. Th. Ernesti in Lex. Rhet. Lat. p. 114. sqq.

17) Spectat huc vexatissimus iste Criticorum studiis locus Plinii Lib. I. epist. 2. §. 2. *Tentavi enim imitari Demosthenem, semper tuum, Calvum, nuper meum, figuris dumtaxat orationis. Nam vim tantorum virorum pauci, quos aequus amavit, adsequi possunt:* in quo refingendo, post praeclaram Heusingeri et Schaeferi crisin, *Calvum* retinere frustra tentavit Spaldingius ad Quintil. J. Or. X. 1. §. 115. T. IV. p. 101. quoniam Calvo, animoso licet et vehementi oratori, δεινότης Demosthenea a Plinio tribui non potuit.

non est turpe misereri. [18]) Orationis pro *C. Catone*, quam contra Pollionem fortiter defendit et crimine absolvit, supra jam fecimus mentionem; nulla tamen videtur majorem apud aequales consecutus esse gloriam, quam oratione in *Vatinium*, cujus hodieque aliquot exstant Fragmenta, quae hic collecta atque illustrata dare placuit.

I. Jul. Severianus Syntom. Rhet. p. 342. *Hominem nostrae civitatis audacissimum, de factione divitem, sordidum, maledicum accusabo;* ita Ruhnkenius ad Aquilae Rom. Libr. d. Fig. Sent. et Eloc. 40. p. 184. pro *accusato* verissime correxit. Calvus Vatinium quum pluribus videatur agressus esse actionibus, quarum *secundam* diserte memorat Auct. Dial. de Orait. c. 21., hoc fragmentum ex prima desumptum actione haud temere fortassis suspicatus primo posui loco.

II. Quintilianus I. Or. Lib. IX. c. 2. §. 25. T. III. p. 395. Sp. *Perfrica frontem, et dic te digniorem, qui praetor fieres, quam Catonem.* His verbis Calvum excepisse Vatinium sibi obvium, nescio qua auctoritate dixit Glandorpius in Onom. p. 882.: nam mihi haec quoque verba ex eadem actione videntur esse, qua Calvus, indignationis et odii plenissimus, acriter invectus est in Vatinium, ambitus reum, in quo

18) Nomen *Asitii*, quod alii aliter tentarunt, manifesto est corruptum. *Drusum* vero suspicor fuisse illum, quem a Lucretio reum de praevaricatione factum Cicero a se defensum scribit Attico Lib. IV. epist. 16. ibique cf. Manutius et Schützius in *Cicer. Epist. ordine chronol. dispos.* T. II. p. 270. Hic Drusus fuit familiaris Pompeji, ut ex Ep. ad Attic. II, 7. discimus, ubi *Pisaurensis* nominatus et cum epulone Vatinio subcontumeliose componitur; vid. Schütz. T. I. p. 191. Defendit eum Cicero, ut scribit ad Attic. IV. 15. post *Messium* e legatione Caesaris revocatum, qui sine dubio C. Messius Tribunus plebis est a. V. C. 697. qui ob rogationem illam de revocando Tullio promulgatam laudatur in Orat. p. Red. in Sen. c. 8. Fuit et hic Pompeji familiaris, ut apparet ex Cicer. Ep. ad Attic. VIII. 11. seu potius ad Pompejum M. vid. Schütz. T. IV. p. 85 sqq. ad cujus potentiam augendam ille legem tulerat immodestam et vix ferendam, ut Cicero ipse scribit Attico suo Lib. IV. 1. Vtrique igitur, Druso et Messio, litem intulit Calvus cum Cicerone, faciliori Pompeji familiarium patrono, congressus, et fortasse ex Senecae loco scribendum est. ap. Auct. Dial. c. l. *in Messium* pro *in Asitium:* quae coniectura non vereor ne infelicior Mureti, Lipsii, et Schurtzfleischii opinationibus censeatur. Caeterum Auctor Dialogi sicut h. l. Calvi orationes *libros* appellat, ita c. 38. de centumviralibus exponens causis ait: *ut neque Ciceronis, neque Caesaris, neque Calvi, — non denique ullius magni oratoris liber — legatur:* ubi Schulzius p. 154 ampliores orationes *libri* nomine insignitas esse censet, laudato loco Plinii, qui Epist. Lib. III, 13. 1. Romano amico *librum*, quo nuper optimo Principi Consul gratias egerat, i. e. Panegyricum, misisse scribit. Equidem vero non tam *amplas* quam *literis consignatas* et in lucem editas orationes arbitror sic dictas fuisse. Ita Plinius Epist. Lib. V, 20, §. 2. Urso amico propediem missurus orationem habitam chartisque mandatam scribit: *Egi ego pro Vareno non sine eventu: nam bene, an male, liber indicabit;* et idem Epist. Lib. 1, 2, 1. *librum* Arriano suo exhibet, in quo tentaverat imitari Demosthenem. In utroque loco quis non videt significari scriptum actionis forensis exemplar? Quid? quod Plinius Epist. Lib. 1, 20, 8. Ciceronem, quae per plures dies dixerit, postea recisa et purgata in unum librum coartasse scribit. Atque Auctor Dialogi l. quum Calvi orationes legerit scriptas et ut Plinius ibidem acute monet, aliud sit bona actio, aliud oratio bona; non mirum, qui potuerit fieri, ut Apro, fastidioso veterum oratorum aestimatori, vix una aut altera Calvi oratio satis faceret.

Vellejus Paterc. L. II. 69. §. 4. acutissimus ille ingeniorum morumque pictor, deformitatem corporis cum turpitudine ingenii certasse ait adeo, ut animus ejus dignissimo domicilio inclusus videretur. Excanduerat autem Calvi animus, quod in Praeturae petitione M. Cato summo cum populi dedecore repulsam tulerat et Vatinius, impiis Pompeji et Crassi, qui Consulatum per vim acceperant, artibus, largitionibus et factionibus Praetor an. 699. electus fuerat: vid. Plutarch. in Vit. Cat. c. 41 sqq. et in Vit. Pompej. c. 52. De Vatinio, quem Jul. Caesar, promptissimum scilicet suorum consiliorum administrum, ad summum evexit magistratum, egerunt, praeter Glandorpium l. c., Wetzelius in Praef. ad Cicer. Epist. ad Div. Libr. V. N. VII. p. 167. et Schützius in Summariis Cicer. Oratt. pro Sextio et in Vatinium Opp. T. VIII. P. 1.

III. Quintilianus I. Or. Lib. VI. c. 1. §. 51. T. II. p. 451. Nam egregie in Vatinium Calvus: *Factum*, inquit, *ambitum scitis omnes, et hoc vos scire omnes sciunt.* Calvum ad judices conversum in peroratione, ut opinor, haec dixisse, in aprico est.

IV. Quintilianus I. Or. Lib. IX, 3. §. 56. T. III. p. 486. *Non ergo magis pecuniarum repetundarum, quam majestatis, neque majestatis magis, quam Plautiae legis, neque Plautiae legis magis, quam ambitus, neque ambitus magis, quam omnium judicia legum perierunt.* Hunc locum ex Calvi in Vatinium actionibus esse depromptum, licet Quintilianus non dixerit, discimus ex Aquilae Rom. Libro d. F. S. et Eloc. 40. p. 183. ed. Ruhnkenii, qui eadem verba laudata invenit a Diomede II. p. 443. *Galli* nomine, ubi *Gallo* recte substituit *Calvum.* Ex utra Calvi actione elegans illud *Gradationis*, quae dicitur κλῖμαξ (vid. Cicer. d. Orat. III, 54.), exemplum sit, quis definire ausit?

V. Ejusdem orationis facta est mentio a Charisio II. p. 203. P. *Licinius Calvus in Fuscinium ambitus reum: At ita mihi Jovem deosque immortales velim bene fecisse, judices, ut ego pro certo habeo. si parvuli de ambitu judicarent:* ubi recte jam J. Nicolajus Loensis *in Vatinium* emendavit. Idem Charisius Lib. II. p. 198. P. „*Vehementissime* pro *fortissime* et vere Calvus in Vatinium: *Vehementissime probare.*"

Ceterum illud Gradationis exemplum et Fragmentum nobis etiam documento est, quam artificiosa et limata fuerit Calvi dictio, in qua membra membris et verba verbis paria et veluti demensa responderent: cui si nimium tribuerit curae ac diligentiae, non est, quod miremur, ejus dicendi genus veteribus visum fuisse nimis affectatum, attritum et strigosum, ita ut Lysiae potius gracilitatem, quam Demosthenis vim et lacertos referret. Haec profecto orationis tenuitas sine carne et lacertis non poterat, quin id incommodi haberet, quod solis doctis esset illustris, ut Cicero ait, populi autem, qui ejusmodi acumina et artem non capit, aures inutilis praetervolaret et omnem suavitatem et perceptionem excluderet. Proinde eidem Appulejus in Apolog. p. 589. (T. II. ed. Bosscha. Lugd. Bat. 1823.) haud immerito ascribit *argutias*, quas etiam in ejus poematis notabimus. Haec vero quum mecum reputo, haud difficile mihi est intellectu, qui factum sit, ut Calvus istam causam non obtineret, licet haud dubie singulari bonorum omnium voluntate et studio isti nequissimo homini, in quem, quantum ex Macrobio Saturn. II. 6. colligimus, [19]) omnis civitas communi ferebatur odio, litem

19) Lapidatus a populo Vatinius, (ita leg. non *Tatinius*, ut in edit. Zeunii p. 368.) cum gladiatorium munus ederet, obtinuerat, ut aediles edicerent, ne quis in arenam, nisi pomum mittere vellet. Hoc accidisse

non est turpe misereri. [18]) Orationis pro *C. Catone*, quem contra Pollionem fortiter defendit et crimine absolvit, supra jam fecimus mentionem; nulla tamen videtur majorem apud aequales consecutus esse gloriam, quam oratione in *Vatinium*, cujus hodieque aliquot exstant Fragmenta, quae hic collecta atque illustrata dare placuit.

I. Jul. Severianus Syntom. Rhet. p. 342. *Hominem nostrae civitatis audacissimum, de factione divitem, sordidum, maledicum accusabo:* ita Ruhnkenius ad Aquilae Rom. Libr. d. Fig. Sent. et Eloc. 40. p. 184. pro *accusato* verissime correxit. Calvus Vatinium quum pluribus videatur agressus esse actionibus, quarum *secundam* diserte memorat Auct. Dial. de Orait. c. 21., hoc fragmentum ex prima desumptum actione haud temere fortassis suspicatus primo posui loco.

II. Quintilianus I. Or. Lib. IX. c. 2. §. 25. T. III. p. 395. Sp. *Perfrica frontem, et dic te digniorem, qui praetor fieres, quam Catonem.* His verbis Calvum excepisse Vatinium sibi obvium, nescio qua auctoritate dixit Glandorpius in Onom. p. 882.: nam mihi haec quoque verba ex eadem actione videntur esse, qua Calvus, indignationis et odii plenissimus, acriter invectus est in Vatinium, ambitus reum, in quo

18) Nomen *Asitii*, quod alii aliter tentarunt, manifesto est corruptum. *Drusum* vero suspicor fuisse illum, quem a Lucretio reum de praevaricatione factum Cicero a se defensum scribit Attico Lib. IV. epist. 16. ibique cf. Manutius et Schützius in *Cicer. Epist. ordine chronol. dispos.* T. II. p. 270. Hic Drusus fuit familiaris Pompeji, ut ex Ep. ad Attic. II, 7. discimus, ubi *Pisaurensis* nominatus et cum epulone Vatinio subcontumeliose componitur; vid. Schütz. T. I. p. 191. Defendit eum Cicero, ut scribit ad Attic. IV. 15. post *Messium* e legatione Caesaris revocatum, qui sine dubio C. Messius Tribunus plebis est a. V. C. 697. qui ob rogationem illam de revocando Tullio promulgatam laudatur in Orat. p. Red. in Sen. c. 8. Fuit et hic Pompeji familiaris, ut apparet ex Cicer. Ep. ad Attic. VIII. 11. seu potius ad Pompejum M. vid. Schütz. T. IV. p. 85 sqq. ad cujus potentiam augendam ille legem tulerat immodestam et vix ferendam, ut Cicero ipse scribit Attico suo Lib. IV. 1. Vtrique igitur, Druso et Messio, litem intulit Calvus cum Cicerone, faciliori Pompeji familiarium patrono, congressus, et fortasse ex Senecae loco scribendum est. ap. Auct. Dial. c. l. *in Messium* pro *in Asitium:* quae coniectura non vereor ne infelicior Mureti, Lipsii, et Schurtzfleischii opinationibus censeatur. Caeterum Auctor Dialogi sicut h. l. Calvi orationes *libros* appellat, ita c. 38. de centumviralibus exponens causis ait: *ut neque Ciceronis, neque Caesaris, neque Calvi, — non denique ullius magni oratoris liber — legatur*: ubi Schulzius p. 154 ampliores orationes *libri* nomine insignitas esse censet, laudato loco Plinii, qui Epist. Lib. III, 13, 1. Romano amico *librum*, quo nuper optimo Principi Consul gratias egerat, i. e. Panegyricum, misisse scribit. Equidem vero non tam *amplas* quam *literis consignatas* et in lucem editas orationes arbitror sic dictas fuisse. Ita Plinius Epist. Lib. V, 20, §. 2. Urso amico propediem missurus orationem habitam chartisque mandatam scribit: *Egi ego pro Vareno non sine eventu: nam bene, an male, liber indicabit;* et idem Epist. Lib. 1, 2, 1. *librum* Arriano suo exhibet, in quo tentaverat imitari Demosthenem. In utroque loco quis non videt significari scriptum actionis forensis exemplar? Quid? quod Plinius Epist. Lib. 1, 20, 8. Ciceronem, quae per plures dies dixerit, postea recisa et purgata in unum librum coartasse scribit. Atque Auctor Dialogi l. quum Calvi orationes legerit scriptas et ut Plinius ibidem acute monet, aliud sit bona actio, aliud oratio bona, non mirum, qui potuerit fieri, ut Apro, fastidioso veterum oratorum aestimatori, vix una aut altera Calvi oratio satis faceret.

Vellejus Paterc. L. II. 69. §. 4. acutissimus ille ingeniorum morumque pictor, deformitatem corporis cum turpitudine ingenii certasse ait adeo, ut animus ejus dignissimo domicilio inclusus videretur. Excanduerat autem Calvi animus, quod in Praeturae petitione M. Cato summo cum populi dedecore repulsam tulerat et Vatinius, impiis Pompeji et Crassi, qui Consulatum per vim acceperant, artibus, largitionibus et factionibus Praetor an. 699. electus fuerat: vid. Plutarch. in Vit. Cat. c. 41 sqq. et in Vit. Pompej. c. 52. De Vatinio, quem Jul. Caesar, promptissimum scilicet suorum consiliorum administrum, ad summum evexit magistratum, egerunt, praeter Glandorpium l. c., Wetzelius in Praef. ad Cicer. Epist. ad Div. Libr. V. N. VII. p. 167. et Schützius in Summariis Cicer. Oratt. pro Sextio et in Vatinium Opp. T. VIII. P. 1.

III. Quintilianus I. Or. Lib. VI. c. 1. §. 51. T. II. p. 451. Nam egregie in Vatinium Calvus: *Factum*, inquit, *ambitum scitis omnes, et hoc vos scire omnes sciunt.* Calvum ad judices conversum in peroratione, ut opinor, haec dixisse, in aprico est.

IV. Quintilianus I. Or. Lib. IX, 3. §. 56. T. III. p. 486. *Non ergo magis pecuniarum repetundarum, quam majestatis, neque majestatis magis, quam Plautiae legis, neque Plautiae legis magis, quam ambitus, neque ambitus magis, quam omnium judicia legum perierunt.* Hunc locum ex Calvi in Vatinium actionibus esse depromptum, licet Quintilianus non dixerit, discimus ex Aquilae Rom. Libro d. F. S. et Eloc. 40. p. 183. ed. Ruhnkenii, qui eadem verba laudata invenit a Diomede II. p. 443. *Galli* nomine, ubi *Gallo* recte substituit *Calvum.* Ex utra Calvi actione elegans illud *Gradationis*, quae dicitur *κλῖμαξ* (vid. Cicer. d. Orat. III, 54.), exemplum sit, quis definire ausit?

V. Ejusdem orationis facta est mentio a Charisio II. p. 203. P. *Licinius Calvus in Fuscinium ambitus reum: At ita mihi Jovem deosque immortales velim bene fecisse, judices, ut ego pro certo habeo. si parvuli de ambitu judicarent:* ubi recte jam J. Nicolajus Loensis *in Vatinium* emendavit. Idem Charisius Lib. II. p. 198. P. „*Vehementissime* pro *fortissime* et vere Calvus in Vatinium: *Vehementissime probare.*"

Ceterum illud Gradationis exemplum et Fragmentum nobis etiam documento est, quam artificiosa et limata fuerit Calvi dictio, in qua membra membris et verba verbis paria et veluti demensa responderent: cui si nimium tribuerit curae ac diligentiae, non est, quod miremur, ejus dicendi genus veteribus visum fuisse nimis affectatum, attritum et strigosum, ita ut Lysiae potius gracilitatem, quam Demosthenis vim et lacertos referret. Haec profecto orationis tenuitas sine carne et lacertis non poterat, quin id incommodi haberet, quod solis doctis esset illustris, ut Cicero ait, populi autem, qui ejusmodi acumina et artem non capit, aures inutilis praetervolaret et omnem suavitatem et perceptionem excluderet. Proinde eidem Appulejus in Apolog. p. 589. (T. II. ed. Bosscha. Lugd. Bat. 1823.) haud immerito ascribit *argutias*, quas etiam in ejus poematis notabimus. Haec vero quum mecum reputo, haud difficile mihi est intellectu, qui factum sit, ut Calvus istam causam non obtineret, licet haud dubie singulari bonorum omnium voluntate et studio isti nequissimo homini, in quem, quantum ex Macrobio Saturn. II. 6. colligimus, [19]) omnis civitas communi ferebatur odio, litem

19) Lapidatus a populo Vatinius, (ita leg. non *Tatinius*, ut in edit. Zeunii p. 368.) cum gladiatorium munus ederet, obtinuerat, ut aediles edicerent, ne quis in arenam, nisi pomum mittere vellet. Hoc accidisse

intenderit. Huc accessit, quod Vatinium, quem Calvus, clarorum secutus exempla juvenum, qui, ut Quintilianus alicubi ait, crediti sunt rei publicae obsidem dare, malorum civium accusationem, duabus aggredi ausus erat actionibus, duobus judiciis, ut Val. Maximus Lib. IV. c. 2. n. 5, narrat,[20] tutatus est, Pompeji intercessione et Caesaris precibus commotus, idem ille Cicero, qui istum hominem, biennio fere ante in causa Sextiana suo arbitratu conciderat, diis hominibusque plaudentibus, ut ad Quint. Fratrem Epist. II. 4. scribit.[21] Non mirum igitur, quod Calvus, juvenis adhuc et argutus Atticorum imitator, cesserit Ciceroni, qui sua oratione vim Demosthenis, copiam Platonis et jucunditatem Isocratis effinxerat et in foro causisque agendis jam consenuerat. Vatinius igitur, civis audacissimus et de factione dives, per Ciceronem absolutus est. Ex isto patrocinio et causa plusne reprehensionis an laudis ad Tullium apud aequales redundarit, in dubio relinquunt Scriptores. Valerius quidem Maximus Lib. IV. c. 2. n. 4. Ciceronem non tantum negat Vatinii defensione levitatis et inconstantiae notam ignominiamque subiisse, sed humanitatis adeo ejus laudi inde factam esse contendit accessionem, quia speciosius aliquanto injuriae beneficiis vincantur, quam mutui odii pertinacia pensentur. Id quamvis verum sit, adduci tamen non possum, ut illud humanitati ejus tribuendum putem, aut innatae cuidam animi mollitudini, qua

puto a. V. C. 691. Cicerone et Antonio Coss., quo anno Vatinius Quaestor fuit. Forte his diebus, uti pergit Macrobius, Cascellius consultus a quodam, an nux pinea pomum esset, respondit: *Si in Vatinium missurus es, pomum est.* Quo in loco Meursius perperam *Caecilium* substituere tentavit *Cascellio*, quem juris peritissimum fuisse vel ex loco Horatii A. P. v. 371., quem poetam offenso in Jurisconsultos animo fuisse falso credunt Recentiores: vid. *Ch. L. Neubern Juristische Classiker.* Berol. 1806. T. I. p. 79. N. h., colligere licet. Est ille *Cascellius*, homo praeterquam facetus et dicax et pertinax admodum Triumvirorum adversarius, teste Val. Maxim. Lib. VI. c. 2. n. 12. cf. de eo Spalding ad Quintil. J. Or. VI. c. 3. §. 87. T. II. p. 599. Ex ejus operibus memoratur Liber *Benedictorum*, quae Bachius in Histor. Jur. Rom. Lib. II. c. 2. §. 49. p. 266. ed. 6. Stockm. verissime explicat de responsis facetis et urbanis, quoniam *bona dicta* jam ab Ennio (teste Cicer. d. Orat. Lib. II. c. 54.) de salibus et jocis (*bons mots*) usurpata erant, ut simpliciter *dicta.* vid. Pontanus ad Macrob. Sat. II. c. 1.

20) Manutius ad Cicer. Ep. ad Divers. V, 9. T. I. p. 321. ed. Richter. de alio cogitavit crimine, quo Vatinium defenderit Cicero: id quod mihi secus videtur.

21) Ciceroni, Sextii defensori acerrimo, haud dubie respondit Vatinius oratione, in qua eum *Scurram Consularem* appellaverat, auctore Macrob. Sat. II. c. 1. Ad eandem orationem refero etiam acerbiorem illum jocum Ciceronis, qui Vatinium, cum causam diceret, *οἰδοῦντα ῥήτορα* nominaverat, quippe *ἔχοντα χοιράδας ἐν τῷ τραχήλῳ*, teste Plutarcho in Vit. Cicer. c. 26., ita ut illa verba de orationis tumore intelligi nequeant. Fuit enim Vatinius et animi et corporis foeditate insignis eique Cicero ob *strumas* alibi etiam insultavit v. c. Or. in Vat. c. 2. et 4. cf. Schütz. ad Cicer. Ep. ad Attic. II. 9. T. I. p. 200. Fuit etiam *podagra contusus* (ita enim ap. Macrob. Sat. Lib. II. c. 4. legendum cum Gronovio, non *confusus*) de qua Octavianus adolescens jocatus fertur. Illam amariorem Ciceronis urbanitatem Vatinius, homo minime inficetus, ultus est sic, ut Ciceronem gloriantem, se reipublicae humeris de exsilio reportatum esse interrogaret: *Vnde ergo tibi varices?* vid. Macrob. Sat. III. c. 3. quos Cicero in cruribus habuit: unde *varicosus Arpinas* ap. Sidon. Apoll. Epist. V. 5. cf. Quintil. J. Or. XI. c. 3. §. 143. ibiq. Spalding. T. IV. p. 447 sq.

ductus cum tam perdito cive, qualis Vatinius erat, et cum homine, suae dignitati semper infesto, vere in gratiam redierit et ita injurias beneficiis remuneratus sit. Etenim mihi non dubium est, quin illud factum, sicut omnes boni in Viro Consulari, quem ob servatam a Catilinae incendiis et rapinis patriam septennio ante Patrem Patriae salutaverant, non possent non mirari, ita Cicero ipse secum improbaverit et condemnaverit. Hunc Tullii animum testatum facit, si quid video, elaboratissima illa Epistola ad Lentulum Lib. I. ad. Div. 9., in qua amico sciscitanti, cur Caesari, Appio, Crasso et Vatinio, quos ut quisque erat patriae ac libertatis amantissimus, ita maxime habere debebat infestos, reconciliatus sit, rationes illius facti exponit, operosa et anxia quadam usus excusatione, qua amico satisfaceret, ibique omnia ad Pompeji, optime de se meriti, intercessionem et auctoritatem refert. Atque istum Ciceronis in gratiam cum Vatinio reditum non voluntarium, sed coactum, neque ex ea animi persuasione fuisse profectum, qua istum hominem non adeo malum esse, quam antea, putarit, demonstrat ejusdem epistola Lib. V. ad Div. 11. ad Vatinium imperatorem a. V. C. 709. data. Publ. Vatinius enim, qui, post paucorum dierum cum Q. Fufio Caleno Consulatum a. V. C. 707. a Caesare Dictatore ad Illyrios continendos cum exercitu missus (vid. Appian. Illyr. c. 13. T. I. p. 847. Schw.) et ob res ibi gestas Imperator appellatus erat, ad Ciceronem literas, peramanter et officiose scriptas, Narona dederat (v. Lib. V. ad Div. 9. 10.) eique suam dignitatem contra pusillorum ac malivolorum obtrectationes et invidias tuendam, id est, supplicationes a Senatu impetrandas suamque uxorem, Antoniam (vid. Cic. Opp. T. XVI. P. 3. p. 276. ed. Schütz.) commendaverat. Ad has literas Cicero, quamvis perofficiose, tamen ita respondet, ut, meus me sensus si non fallit, tota epistola plus ironiae atra tinctae bile quam urbanitatis, ac plus contemptionis quam studii ac gratiae prodat. 22)

Quum vero Vatinius priore ad Ciceronem epistola a. d. V. Id. Quint. a. 709. scripta obtrectationes et invidias malivolorum et pusillorum memorat easque jam olim pro suo honore a Tullio prostratas et obtritas dicit, paene inducor, ut Vatinii haec scribentis animo Calvi, accusatoris sui violentissimi, imaginem et parvulam corporis staturam adhuc obversatam esse credam, cujus de ambitu accusationem, qua valde, ut supra vidimus, perculsus esset, non mirum est malivolentiae cuidam tribui a Vatinio, homine audacissimo et maledico, et suae defensionem caussae ascribi Ciceronis amori ac studio, a quo longissime abfuerat Tullius, patriae ad extremum vitae halitum studiosissimus. Sed quemadmodum Ciceroni, tot civilium rerum fluctibus jactato, hanc in suscipienda Vatinii defensione facilitatem suadebat dubia ac tristis temporum, quae tum erant, ratio, eumque monebat, ut se iis, qui rerum in dies magis magisque potirentur, viris placabilem et auricula infima molliorem (ut ipse ad Quint. Fr. Lib. II,

22) Ista Ciceronis cum Vatinio reconciliatio, Pompejo intercedente effecta, non hanc habuisse vim mihi videtur, ut, quam Tullius dudum susceperat in Vatinium offensionem, odii haud dissimilem, deponeret omnem, et de eo bene existimaret: alioquin ille, quum sibi de Vatinii morte falso nuntiatum esset, vix potuisset jocari: κακῶς τοίνυν ἀπόλοιτο κακῶς ὁ ψευσάμενος, uti Plutarchus in Vit. Cicer. c. 26. refert. Neque repugnat huic meae opinioni Quintilianus J. Or. XI. c. 1. §. 73., in quo perdifficili loco de lacuna assentior acutissimo Buttmanno in Addend. ad. Spaldingii Edit. T. IV. p. 712. non item de supplemento.

25. scribit) praestaret, neque suam libertatem in pertinacia, sed in moderatione quadam (vid. Orat. pr. Plancio c. 38 sqq.) positam putaret; ita Calvus, qui commotus rei indignitate, qua M. Catoni non tam praetura, quam praeturae Cato negatus videbatur, ut scite ait Valer. Maxim. Lib. VII. c. 5. n. 6., Vatinio diem dixit, dubitari nequit, quin bonorum omnium tulerit applausum, et insignem ex populi existimatione fructum perceperit, illisque actionibus, artis oratoriae primitiis, auditores impleverit sui admiratione: quod vel festivum illud, non multo post hanc causam scriptum, Catulli Carmen LIV. nos docet:

Risi nescio quem modo in corona,
Qui cum mirifice Vatiniana
Meus crimina Calvus explicasset,
Admirans ait haec manusque tollens:
Di magni, salaputium disertum!

in quo Catullus de amici, quem familiariter et hilare amplexabatur, parvula statura jocatur, in qua tantum animi ardorem et tantam dicendi vim quidam ex auditorum corona admiratus esse eumque *salaputium disertum* appellasse perhibetur. 23) Quanta

23) Finxeritne v. *salaputium* Catullus, an vere quidam auditorum Calvum ita nominaverit, quis certe definiat? Prius mihi verisimilius videtur; at corruptum a librariis esse illud nomen, mihi persuasissimum est. Variant libri Scr. et Editt. vett. et variis inde conjecturis indulsere VV. DD., quas maximam partem h. l. collegit *C. J. Sillig*, V. Cl. p. 78. Quod N. Heinsius ad Ovid. Herold. XVIII, v. 102. conjecerat *sallicipium*, idem jam ante Titius Locor. Controv. Lib. IV. c. 21. tentaverat. Qui vulg. *salaputium* tuentur, eos duplicem video secutos esse originationem illius vocabuli: alii enim ortum censent a. v. *salax* et *putus*, quod posterius ortum dicunt ex gr. πόσθη vel πόσθιον extrita litera sibila, et conferunt cum h. vocabulo Augusti blandimentum, quo Horatium, brevis staturae hominem, *purissimum penem* appellasse traditur a Suetonio in Vit. Horatii. Ex illorum VV. DD. ratione hybrida esset vox *salaputium*; quod deducunt alii a. v. *putus* i. e. puer, puellus, pusio: quae vox invenitur in Catalect. Virgilii IX. ad Varium.

Scilicet hoc sine fraude, Vari dulcissime, dicam;
Dispeream, nisi me perdidit iste putus.
Sin autem praecepta vetant me dicere: sane,
Non dicam. Sed me perdidit iste puer.

Ex quo Epigrammate discimus in vocabulo *putus* fuisse quandam lasciviae et obscoenitatis notionem, neque isti etymologiae obstat prosodia primae syllabae v. *putus* correptae, cum derivata *putillus* et *putilla* primam producant: cf. de his verbis, quae veteribus ὑποκορίσματα erant, Intpp. ad Plauti Asin. Act. III. Sc. 3. v. 103. *Dic igitur me anaticulam, columbam, vel catellum, Hirundinem, monetulam, passerculum, putillum;* adde Interpr. ad Horat. Sat. II, 3, 216. et Burmann. Sec. ad Anthol. Lat. Lib. III. epigr. 248. T. I. p. 675. Sed quamvis concedamus, in v. *putus* et, quae inde deducatur, terminatione *putium* latere pusillae staturae significationem Calvo convenientem, tamen prius illud *salax* notionem infert impudicae et incontinentis lasciviae, quae in Calvum nostrum minime cadit, praesertim quum Seneca Rhetor. Controv. l. c. commemorata Calvi oratoris vehementia et breviori figura, diserte dicat, inde tulisse eum a Catullo

pusillo Calvo in orando fuerit vehementia, testatur etiam Seneca Controv. Lib. III. 19. qui eum refert adeo concitatum vehementemque fuisse accusatorem, ut in actionibus excederet subsellia et impetu elatus usque in adversariorum partes transcurreret et, quum C. Catonem, ab Asinio Pollione de Tribunatu postulatum, defenderet, adeo eum animo exarsisse dicit, ut, quia parvulus statura esset, in foro [24]) imponi se supra cippum juberet juraturus, si quam injuriam Cato Pollioni, accusatori suo, fecisset, se in eum juraturum calumniam. Hanc brevem Calvi staturam manifestum est etiam respici ab Ovidio Trist. II. 31.

Par fuit exigui similisque licentia Calvi,
Detexit variis qui sua furta modis.

Jam quum Ovidius h. l. Calvo *exiguo* carminum *licentiam* ascribat *parem similemque* Catulli poematis (v. 427.), inscii fere delati sumus ad Calvum poetam. Namque carmina ab eo scripta esse, idem Seneca l. c. his testatur verbis: *Et carmina quoque ejus, quamvis joca sint, plena sunt ingentis animi.* [25]) Quo in loco cur ejus

nomen *salaputium*, ita ut Senecam aliud vocabulum a Catullo scriptum legisse mihi certum sit. Fuit, quo ego, Cod. Laud. lectione *solapycium* inductus et memor Aristophanici *σαυλοπρωκτιᾶν* in Vesp. 1212. Inv. quod Schol. Vol. II. p. 907. ed. Dind. *σαλεύειν τὸν πρωκτόν. σαῦλον δὲ τὸ κοῦφον* explicant, conjicerem *salopygium*, quod de oratore pusillo, ob ingenii alacritatem agiliori et in rostris prae vehementia subsiliente et circumcursante, qualem Seneca descripserat Calvum, mihi videbatur aptissimum. Derivandum est illud vocabulum *ἀπὸ τοῦ σαλεύειν τὴν πυγήν:* quod etsi proprie dicatur de incessu molliori et superbienti: unde Hermogenem Tigellium, cantorem istum, *Salaconis* nomine significat Cicero Epist. ad Divers. VII, 24; tamen homini pusillo et agili egregie convenit. Neque obstabat Catullo quo minus illud fingeret vocabulum, graecae linguae ratio et lex, licet a v. *πυγὴ* in usu sit Deminutivum *πυγίδιον:* nam ut *ζώνη, ζώνιον, κόρη, κόριον* (alia dedit Matthiae Gr. Gr. §. 102. 6.) ita a. v. *πυγὴ* formari potuit *πύγιον.* Conjecturae meae, cui olim nihil tribuebam, novum pondus et probabilitatis commendationem addidit Salmasii auctoritas, qui in Exercit. Plin. T. I. pag. 50. b. ex vet. Libr. Mss. correxit *salopugium*, et Graecis *motacillam* aviculam (n. *die Bachstelze*, s. *Wippsterz*) dictam fuisse ait *σαλοπύγιον:* quod tamen vocabulum, nusquam a me lectum, a Salmasio novatum et in suae emendationis gratiam cusum videtur, cum *motacilla* a Graecis *σεισοπυγὶς* s. *κίγκλος* nominetur: vid. Schneider ad Aristot. H. An. Lib. IX. c. 13. §. 1. T. IV. p. 86.

24) Ego dubitanter in Senecae textu scripsi *in foro* pro nullius sensus lectione *in forecae* s. vett. editt. *insuetae*, ex quo mendo Erasmus *circumventum sorite* h. e. syllogismo acervali (v. Cicer. d. Divin. II, 4.) elicuit. Probabilis admodum conjectura, modo eam contextus commendaret, qui loci, quo se in cippum imponi jusserit Calvus, flagitare videtur notationem. Obscuriora etiam Interpretibus visa sunt verba *calumniam jurare in aliquem*, quibus alii alium subjecere sensum; verissime ea Gronovius de *accusatione* accepit, si quidem Romanis *accusator calumniam jurare* dicebatur, qui jure jurando profitebatur, se accusaturum sine calumnia: vid. Graevius ad Caelii Epist. in Cicer. Ep. ad Div. VIII, 8. Valesius ad Liv. XXXIII. c. 47. in edit. Drakenb. T. IX. p. 932. ed. Stutg. et inpr. Heineccius in Antiq. Jurispr. Rom. Lib. IV. Tit. 16. §. 1. p. 729. et Tit. §. 8. p. 737. ed. Haubold a. 1822.

25) Non erat, quod N. Faber *jocosa* scribendum censeret; Vulgatam jure retinuerunt Bipont. Editores.

carmina *joca* dicantur, patet ex Ovidio, qui a Catulli et Calvi licentia in describendis amoribus suae ipsius lasciviae petit excusationem et veniam. Vtrumque alibi etiam ob studiorum poeticorum similitudinem reperimus junctum. Idem Ovidius Amor. Lib. III. el. 9. v. 61. ubi mortem Tibulli deplorans canit:

Obvius huic venias, hedera juvenilia cinctus
Tempora, cum Calvo, docte Catulle, tuo.

Cum Catullus, natus a. V. C. 667. et Calvo quinque tantum annos major, vix quadragesimum aetatis annum egressus obiisset, (vid. Doering. in Vit. Catull. p. XL.) utrumque in flore aetatis demortuum nominare poterat Ovidius *hedera cinctum juvenilia tempora*, et optare, ut uterque obvius in valle Elysia veniret Tibullo. Vtriusque poetae memoriam cum laude usurpavit Propertius (Lib. I. el. 19. v. 40. Lib. III. el. 18. v. 3. ed. Lachmann p. 190.)

Ista meis fiet notissima forma libellis,
Calve, tua venia, pace, Catulle, tua.

Propertius suam se Cynthiam carminibus celebraturum ait, aemulatus Calvi et Catulli exemplum, quorum hic Lesbiam, ille Quintiliam virginem deperierat versibusque cecinerat. 26) Quintiliae a Calvo amatae immaturam mortem luget Catullus Carm. XCVI.

Si quidquam mutis gratum acceptumque sepulcris
Accidere a nostro, Calve, dolore potest,
Quo desiderio veteres renovamus amores,
Atque olim amissas flemus amicitias:
Certe non tanto mors immatura dolori est
Quintiliae, quantum gaudet amore tuo.

Quod poema exaratum opinor a Catullo, quum Calvi de Quintiliae obitu legisset Elegiam, cujus meminit Propertius Lib. II. el. 25. v. 89. (Lib. III. el. 30. v. 89. Lachm.)

Haec etiam docti confessa est pagina Calvi,
Quum caneret miserae funera Quintiliae. 27)

26) cf. Progr. m. de *Jarbita Timagenis Imitatore.* Grimae 1821. p. 9.

27) Typis exprimendum curavi nomen *Quintiliae*, non *Quinctiliae*, secutus perdoctam de horum nominum scriptura disputationem Spaldingii in Praef. Quintiliani p. XXIII. Ceterum quum h. l. Calvo tribuatur *docti* poetae nomen, quod vulgo adhaesit Catullo ob graecarum literarum scientiam (vid. Broukhus. ad Tibull. III, 6, 41. p. 345. et Burmann. ad Phaedr. Prolog. III, v. 26.), Broukhusio subnata est suspicio, turbatum hic esse a librariis versuum ordinem sic restituendum, ut Propertius scripserit v. 87. *Haec etiam docti cantarunt scripta Catulli* etc. et v. 89. *Haec quoque lascivi confessa est pagina Calvi* etc. Verum tamen, uti jam Burmannus Sec. ad h. l. p. 479. monuit, neuter alterutro nomine indignus est poteratque Calvus quoque *doctus* dici, quippe quem novimus fuisse Atticorum imitatorem. Sed constat etiam, Romanis in universum *doctum* dici eum, qui humanitatis studiis excultus eusque artis, quam profitebatur, peritus putabatur: hinc ap. Horat. Ep. II, 1. v. 82. *doctus Roscius* et Sat. II, 4, 3. *doctum Platona*; et ut a Grae-

Calvus igitur ejusque amicus carmina scripserunt amatoria, eaque petulantiora, quae non illa tantum, sed seriori etiam aetate, labente praesertim morum sanctitate, plurimos utriusque sexus admiratores et imitatores invenerunt: id quod praeter Propertium et Ovidium, vel Horatius testatur, qui, licet ipse contemptim de iis judicet, tamen permultis ea placuisse acerba ista Hermogenis et Demetrii irrisione tacite profitetur.[28]) Ex seriori aetate ejus rei testis est Plinius Lib. I. epist. 16. qui Erucio suo scribit de Pompejo Saturnino, versus faciente, *quales Catullus aut Calvus*, additque: *quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris! Inserit sane, sed data opera, mollibus levibusque duriusculos quosdam: et hoc quasi Catullus aut Calvus* Hoc Plinii loco, quem ab Heusingero temere tentatum jam alibi (vid. *Comment. d. M. Furio Bibaculo* p. 15.) tractavi, descriptam quasi videmus naturam et indolem Calvi poematum, quae, si eorum argumentum spectamus, molliuscula et leviuscula, si verba et numeros, duriuscula fuerunt, qualia scripta nobis reliquit Catullus. Neque huic judicio repugnat locus Gellii N. A. Lib. XIX. c. 9. ubi Catullus et Calvus non nisi pauca scripsisse dicuntur poemata, quae cum fluentibus Anacreontis deliciis contendi possent. Nam in carminibus Catulli, quem adeo Plinius major N. H. Praef. T. I. p. 4. Fr. *duriusculum* nominat, nemo, opinor, erit, quin illam nervosae orationis elegantiam, lenitatem et numerorum concinnitatem desideret, quam Augustei aevi poetae et verbis et numeris referunt ad Graecorum, in primis Alexandrinorum vatum, exempla feliciter effictam. In universum quidem Calvus noster in oratione quaedam aut indulsisse sibi aut studio quaesivisse videtur, quae veteres Grammatici respuerent. Ita Quintilianus I. Or. Lib. I. c. 6. §. 42. ait: *nec collos mihi Calvus persuaserit.* Calvus igitur antiquatam illam v. *collus* formam, in fragmentis Attii, Naevii, Lucilii et in Plauti Captiv. II. 2, 108. obviam,

cis poetae nominabantur σοφοί, sic Horatio Ep. II. 1, 50. *Ennius et sapiens et fortis et alter Homerus* h. e. doctus et ibid. v. 56. *Pacuvii docti famam senis, Attius alti*: quem locum illustrant verba Quintiliani I. Or. X, 1. §. 97. *Virium tamen Attio plus tribuitur: Pacuvium videri doctiorem, qui esse docti affectant, volunt.* Ciceroni d. N. D. Lib. I, 22. Simonides *non solum poeta suavis, verum etiam cetera quam doctus sapiensque* dicitur. Maecenatem suum Horatius alloquitur Ep. I, 19. v. 1.: *Maecenas docte* ob ingenium literarum artiumque humanitate excultum politumque: quam doctrinae laudem nemo erit qui Calvo deneget.

28) Nempe isti cantores Calvi et Catulli aetatis placebant suae hominibus et vita et moribus effeminatis, qui non jam Homeros, sed Homeronidas, non Ennios aliosque poetas, virtutem et fortitudinem spirantes, sed poetillas, amorum deliciis et molli quadam diffluentes petulantia, amabant eorumque poemata et legebant libenter et audiebant. Istam studiorum depravationem, reipublicae interitu subinde invalescentem, deplorat jam Cicero, summus ille veterum vatum admirator et vindex Q. Tusc. III. c. 19., ubi, laudatis Ennii versibus, gravitatis et sublimitatis plenis, cum quadam indignatiuncula exclamat: *O poetam egregium! quamquam ab his cantoribus Euphorionis contemnitur:* quem locum etsi praeclare explicavit *A. Meineke* V. Cl. in Euphorionis Chalcid. Vit. et Scr. p. 33 sq. ibique docuit, respici a Cicerone Euphorionis Elegos mollioris argumenti poemata, tamen non possum, quin a doctissimo viro, quum *Euphorionis cantores* de illius elegorum vel interpretibus vel imitatoribus accipit, discessionem faciam: nondum enim me eorum poenitet, quae de istiusmodi cantoribus disserui in Progr. *de Horatii Obtrectat.* p. 6. sq.

repertam etiam ap. Fronton. Ep. II. 12. p. 168. ed. A. Maji, improbante Quintiliano, usurpaverat. Alia alii notant Grammatici v. c. Charisius I. p. 59. P. *unde perspicuum est, Calvum ad amicos non recte dixisse:* non est triclinarius, *cum* triclinaris *dicere debuisset.* Diomedes I. 372. P. *deleor, delitus et deletus. Calvus ad uxorem:* „prima epistola videtur in via delita.“ Calvi ad uxorem epistolae alibi, quod meminerim, non memorantur. Denique Marius Victorinus L. I. de Orthogr. p. 2456. *Licinius Calvus* q. *litera non est usus:* Consultum Senati *ipse scripsit; et ad Cajum Caesarem* Senatus Consultum. *Idem* Optimus Maximus *scripsit, non ut nos per* U *literam.* Quamquam haec, quae adnotavimus, sumpta maximam partem videntur ex familiari sermone Calvi, neque ex ejus orationibus, quas eum summa cum cura scripsisse et ad Atticorum normam meticulosa quadam religione veluti exasciasse supra vidimus, tamen eosdem dictionis naevos poeticae ejus orationi adhaesisse, carminum Fragmenta nos docent. Quemadmodum igitur, uti jam in *Comment. de Horatii Obtrectat.* p. 16. monui, alius est Cicero orator, alius Cicero poeta, ita etiam Calvus, cujus orationis forenses religiosissimo verborum delectu et periodis ad circinum fere circumductis et curiosius elaboratis, insignes erant, alius plane erat ac diversus in poematis, quibus, qua vixerit aetate, luculenter demonstrat. Erat enim illius aetatis poetarum proprium vitium nescio dicam an studium, ut, quod Latinus sermo in foro jam asciverat virile robur, in versibus frangerent cum aliis rebus, tum inprimis frequenti Deminutivorum usu, quo tantum aberat, ut carminibus elegantiam conciliarent, ut iis molestam quamdam et duram adderent scabritiem, quae Augusti demum aetate Horatii acumine et Virgilii arte detersa est, ita ut Maecenas, quem constat hujuscemodi calamistris utrumque orationis genus inussisse, ab omnibus derideretur. Istam igitur orationis asperitatem et antiquitatis rigorem quum referrent poemata Calvi, non mirabimur, quod Horatius, cascae istius antiquitatis osor ideoque acerbior veterum poetarum judex, de ejus poematis contemptim statuit, eumque cum Catullo composuit, quos inter tanta eo in genere videtur intercessisse similitudo, ut, etiamsi nobis de Calvi aetate nihil prorsus constaret, eum tamen Catulli fuisse aequalem, vel ex residuis carminum fragmentis intelligere et probare possemus.

Mirabilem porro utriusque poetae similitudinem deprehendo in carminum, quae scripserunt, generibus atque argumentis. Nam, ut Catullus, sic etiam Calvus breviora modo poemata ingenio lusisse et ab argumento longiori ac continuo, quale fuisset heroicum aut didacticum, abstinuisse mihi videtur. Vtriusque exemplum seriori tempore aemulatus est Sentius Augurinus, qui, teste Plinio L. IV. ep. 27. §. 3. de suis poematiis ita:

Canto carmina versibus minutis,
His, olim quibus et meus Catullus,
Et Calvus veteresque.

Vbi *minutos versus* vel de Epigrammatis, vel Idylliis, vel Eclogis, vel Hendecasyllabis intelligemus, quibus poematum generibus ejusmodi ingenii lusus seu nugas comprehendit

Plinius Lib. IV. epistola 14 §. 9. in qua se Paterno amico, cui Hendecasyllabos misit suos, de Poetices petulantioris ac lascivioris studio excusat et, quum per alium amicum, Aristonem, comperisset, fuisse, qui impudicam versiculorum licentiam, ut indignam viro gravi atque oratore, reprehendissent, pluribus hac de re exponit Lib. V. ep. 3. et se ab illorum vituperiis gravissimorum et sanctissimorum antiquitatis virorum exemplis defendit, in quibus, praeter M. Tullium, Asinium Pollionem, Q. Hortensium, M. Brutum, Q. Catulum, Serv. Sulpicium aliosque, etiam Calvum nostrum ponit. Sed multi ex iis, quorum auctoritate Plinius se voluit adversus aliorum reprehensiones tueri, non tam petulantes et lascivos, quam remissiores modo scripserant versus, et haud pauci eorum vel puerili tantum vel juvenili aetate Artem Poëticam, sua natura affinem eloquentiae, tractaverant, ut hoc exercitationis genere spiritum in rebus et in verbis sublimitatem et in affectibus motum et in personis decorem assumerent. Verum tamen fuere etiam, qui inclarescendi quadam perversitate abrepti et poëtae clari et oratores dici haberique vellent et utroque nomine excellere cuperent. Ab hac vanitate ne ipsum quidem Ciceronem abfuisse, satis compertum est: quem Plutarchus in Vit. Cicer. c. 40. T. IV. p. 825. R. refert sexaginta jam annorum senem, tanta usum esse ad poësin facilitate, ut, si quando ad condendum carmen ferretur, una nocte quingentos fuderit versus: quo sane fieri non posset, quin versus ejus fluerent lutulenti, in eisque, ut in Lucilianis, esset, quod velles tollere. Proinde Auctor Dial. de Oratt. c. 21., memoratis Caesaris et Bruti orationibus, quas ob lentitudinem et teporem nemo legat, nisi qui et carmina eorumdem miretur, verius nescio dicam an acerbius etiam de Cicerone addit: *Scripserunt enim* (Caesar et Brutus) *et carmina, et in bibliothecis retulerunt, non melius, quam Cicero, at felicius, quia illos fecisse pauciores sciunt.* Ita ille statuit de poësi Ciceronis, quem adeo nihil dubitavit imitari Plinius, ut, quum audisset lascivius ejus epigramma in Tironem, quod quondam exciderat viro consulari, ipse, suae immemor gravitatis, in petulantioris argumenti poematiis ingenii vires experiretur, atque ab illius exemplo suarum nugarum et excusationem peteret et veniam. Idem Plinius ad Caesaris et M. Junii Bruti provocat exemplum et auctoritatem, qua se Aristoni suo purget. Caesaris quidem carmina ferebantur quaedam Romae, ut *Laudes Herculis* et *Oedipus* tragoedia: quae tamen ab ipso vel puero vel adolescentulo scripta esse, diserte testatur Suetonius c. 56; sed quae de Bruti carminibus memoriae produntur, ea admodum dubia sunt atque incerta. Etenim nihil prorsus hac in causa probat locus Quintiliani J. Or. Lib. IX, 4, §. 76. quum manifesto ibi de iis tantum sermo sit versibus, qui oratoribus insciis et invitis in scribendo exciderant. Neque huc vocari potest Ovidius, quum Lib. I. ex P. ep. I. v. 23. scribit: *Quod metuas, non est. Antoni scripta leguntur; Doctus et in promptu scrinia Brutus habet.* Quo in loco Codd. lectio *carmina* pro *scrinia* merito rejecta est, et, quum Antonius triumvir non carmina scripserit, sed librum de Ebrietate, a Plinio H. N. Lib. XIV. c. 28. T. V. p. 133. Fr. memoratum, quem haud dubie Ovidius hic respexit, in aprico est, significari Bruti quosdam libros inverecundi et propudiosi argumenti, neque mihi dubium est, quin huc referendae sint *Bruti senis oscitationes, De capsa miseri Libellionis*, quarum Statius in Risu Saturnalitio ad Plotium Gryphum

Sylv. Lib. IV. 4. v. 20, meminit. At enim vero poterant M. Brutus et Caesar provectiori etiam aetate, civilibus licet districti negotiis, per otium hujuscemodi nugas scribere, Plinio notas, quales lusisse constat Q. Hortensium et Serv. Sulpicium Rufum, viros gravissimos, quorum itidem auctoritate Plinius l. c. se defendit et Ovidius Trist. Lib. II. v. 441. *Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Servi carmina: quis dubitet nomina tanta sequi?* 29) Uterque enim excellentis ingenii orator, ut multi alii, poetica studia in oblectationibus modo habebant, et operis subsecivis, quibus animum a forensi contentione relaxarent et negotiorum intervalla eleganter utiliterque dispungerent. Q. Hortensii poëmata *invenusta* dicuntur ap. Gellium N. A. Lib. XIX. c. 9. quod de dictione tantum, non de eorum argumento esse accipiendum, docere nos possunt duo, quae hodieque supersunt, epigrammata Q. Lutatii Catuli, 30) cui Cicero in Br. c. 35.

29) In Ausonii Cent. Nuptial. p. 516. ed. Toll. „*Meminerint autem quippe eruditi probatissimo viro Plinio in poematis lasciviam, in moribus constitisse censuram; prurire opusculum Sulpicii, frontem caperare;* ambiguum est, utrum legendum sit *Sulpicii*, an *Sulpiciae*, cujus poetriae notissimae nomen hic repositum voluit Scriverius, qui obscenum istius de Calaeno poema respici putavit, cujus fragmentum legimus ap. Scholiast. Juvenal. Sat. VI. v. 537. p. 252. ed. Cramer.

30) Intelligendus est Q. Lutatius Q. F. Catulus, C. Marii in consulatu a. V. C. 652. collega et Cimbricae victoriae socius, de quo vid. G. J. Vossius d. Histor. Lat. Lib. I. c. 9. p. 58. et d. Poet. Lat. c. 1. p. 12. P. Scriverius, quem Bothius in Poet. Scen. Lat. Vol. V. P. 1. p. 256. secutus est, tribuit ei tragoediam *Alcmaeon* inscriptam ob locum Cicer. Acad. Lib. II. c. 28. falso intellectum, ut docuit Langius in Vind. Trag. Rom. p. 11. Not. 13. Q. Catulo mater erat Popilia (vid. Cicer. d. Orat. Lib. II. c. 11.) quae post Q. Catuli patris mortem L. Julio Caesari nupsit, ex quo connubio susceptus est C. Julius Caesar Strabo, de quo, Q. Catuli fratre uterino, prolixe exposuit Wetzel. ad Cicer. Brut. c. 48. p. 121. Ejus genus dicendi C. Jul. Caesar adolescens secutus dicitur Sueton. c. 55. Orator enim fuit et Poeta, minime quidem vehemens, sed quo nemo umquam urbanitate et lepore et suavitate conditior; a Plinio est omissus, quoniam non ludicra scripserat poemata, sed tragoedias, in quibus lenitatem sine nervis perspici ait Cicero in Brut. c. 75. Tragoediarum ejus meminit etiam Asconius Pedianus ad Cicer. Orat. pr. Scauro T. XVI. P. 2. p. 243 sq. ed. Schütz. „*Julios autem quum dicit duos Caesares fratres, Cajum et Lucium significat; ex quibus Lucius et praetor et consul fuit. Cajus aedilitius quidem occisus est, sed tantum in civitate potuit, ut causa belli civilis contentio ejus cum Sulpicio Tribuno fuerit; nam et sperabat et id agebat Caesar, ut omissa praetura consul fieret, cui quum primis temporibus jure Sulpicius resisteret, postea nimia contentione ad ferrum et ad arma processit. Idem inter primos temporis sui oratores et tragicus poeta bonus admodum habitus est: hujus sunt enim tragoediae, quae inscribuntur Julii:* quae postrema Asconii verba, perperam intellecta ab Ant. Delrio, ut jam monuit Bothius in P. Scen. L. T. V. P. 1. p. 255., equidem ita accipio, ut Asconius significare velit, tragoedias, quae *Julii* nomine inscribantur et Romae circumferantur, esse *Cajo* Caesari, non *Lucio*, ejus fratri, tribuendas. Quapropter non dubium mihi est, quin P. Scriberius verissime correxerit ap. Macrob. Sat. VI. 4. p. 597. Z. *Julius* in *Theutrante* (scr. *Teuthrante*: vid. Lobeck. ad Sophocl. Aj. v. 209. p. 253.)

Flammeam per aethram alte fervidam ferri facem.

pro vulg. *Ilius*, in quo corrupto nomine *Osann Ueber d. Sophocl. Aias* p. 73. Livii Andronici nomen latere invita Minerva suspicatus est. Eundem *Julium* Caesarem poetam intelligo ap. Festum p. 385, Dac. „*Prophetas in Adrasto Julius nominat antistites fanorum, oraculorumque interpretes:*

orationis comitatem et incorruptam quamdam Latini sermonis integritatem tribuit, quam perspici ait ex eo libro, quem de consulatu et rebus gestis suis molli et Xenophonteo genere sermonis misit ad A. Furium poetam, de quo egi in Comment. *d. Furio Bibaculo* p. 12. Sed hanc, quam Cicero in ejus pedestri oratione praedicat mollitiem et munditiem, nemo non desiderabit in ejus poematis, quorum alterum in Roscium puerum legitur ap. Cicer. d. N. D. Lib. I. c. 28.

Constiteram exorientem auroram forte salutans,
  Cum subito a laeva Roscius exoritur.
Pace mihi liceat, caelestes, dicere vestra,
  Mortalis visu'st pulchrior esse deo.

Alterum nobis servavit Gellius N. A. Lib. XIX. c. 9.

Aufugit mi animus, credo, ut solet, ad Theotimum
  Devenit. sic est. perfugium illud habet.
Quod si non interdixem, ne illunc fugitivum
  Mitteret ad se intro, sed magis ejiceret?
Ibimu', quaesitum. verum ne ipsi teneamur,
  Formido. Quid ago? da, Venu', consilium.

quod quidem epigramma G. J. Vossius Jnst. Poet. Lib. III. c. 11. e Graeco conversum esse putat: id quod verissimum videtur, quum totius ratio et color poematis Graeciam potius, quam Latium referat et Catulus a Cicerone d. Orat. Lib. II. 7. Graece dicatur doctissimus et in universum oratoribus Romanis ad parandam sibi et copiam et facilitatem orationis conversio graecorum operum fuerit admodum frequentata, quod exercitationis genus probat Quintilianus J. Or. Lib. X. 5. §. 4. Haec de poeticis Romanorum oratorum studiis dicerere haud abs alienum mihi est visum, quo melius poematum, quae Calvus scripsit, perspiciatur ratio et indoles.

Nam quum Calvus, maximam vitae brevissimae partem, ut supra ostendimus, in foro transegisset, non nisi otium scribendis carminibus videtur tribuisse, ut fractum pugnaci et contentiosa actionum forensium oratione resumeret ingenii impetum, animusque ipsius remissioribus illis studiis recalesceret. Hinc etiam factum

Cum capita viridi lauro velare imperant
Prophetae, sancta caste qui purant sacra.

uti h. v. metro restituit Jos. Scaliger. Ad eundem *Julium* Caesarem haud dubie spectat etiam locus Marii Victorini d. Orthogr. l. p. 2456. P. *Deinde nec Alcmenam dicebant, nec Tecmesam, sed Alcumenam: inde Alcumeon* (scr. Alcumaeon v. c. Alcmaeon Ennii ap. Cicer. d. Orat. Lib. III. c. 58. cf. c. 38. ibiq. Müller p. 522.) *et Alcumena, tragoediae, donec Julius Caesar, qui Vopiscus et Strabo, qui et Sesquiculus dictus est, primus de Tecmesa scripsit tragoediam suam et in scena pronuntiari jussit.* Asconii locus supra allatus docet, eundem Cajum Julium Caesarem Strabonem significari a Cicerone Philipp. XI. c. 5. *Alter Caesar, Vopiscus ille, homo summo ingenio, summa potentia, qui ex aedilitate consulatum petit, solvatur legibus.* ibiq. Intpp. T. II. p. 579 sq. ed. Wernsdf. Idem Caesar Vopiscus memoratur a Varrone de R. R. Lib. I. c. 7. et a Plinio H. N. Lib. XVII. 4.

putabimus, ut Calvus neque multa poemata scripsisse, neque umquam gravioris argumenti carmen exorsus videatur, utpote quod nisi in otio absolvi pertexique non poterat. Quum vero Seneca Rhetor l. c. dicit, non solum Calvi orationes, sed etiam carmina ejus plena fuisse ingentis animi, nemo erit, qui haec verba ad amatorios ejus lusus referenda putet, in quibus quidem plurimum affectus fuisse concedimus, ingentem autem animum istum, in actionibus forensibus exprimi solitum, an spiraverint illa poemata, admodum dubitamus. Quare intelligenda sine dubio sunt *famosa epigrammata* ejus, a Suetonio in Vit. Jul. Caes. c. 73. memorata, quae plena ingentis animi dici poterant, quippe bellatorio stylo, ut cum Plinio loquar, scripta in praepotentes civitatis viros, Caesarem et Pompejum, eorumque amicos et satellites. Atque hac etiam in re summam video fuisse inter Calvum et Catullum consensionem voluntatum et consiliorum. Quum enim inita ab istis sentirent consilia, quibus sensim pristina reipublicae forma everteretur et publica libertas pessum daretur, uterque, generosissimo patriae amore incensus stimulatusque, indignationis, irae atque odii aculeos erexerunt atque in istos, quamvis potentes, emiserunt eisque perpetua stigmata versiculis imposuerunt. Catulli acerbitas in Caesarem quanta fuerit, tum Suetonius in V. Jul. Caes. c. 73. et Tacit. Annal. IV. c. 34., tum duo, quae hodieque exstant, ejus Carmina XXIX. et LVII., refertissima illa nigris salibus et contumeliis, satis testantur, atque ab eodem Vatinius, quum a Caesare ad Consulatum esset evectus, paucis, sed contumeliosis versibus proscinditur Carm. LII.

Quid est, Catulle, quid moraris emori?
Sella in curuli Struma Nonius sedet:
Per consulatum pejerat Vatinius.
Quid est, Catulle, quid moraris emori? 31)

Quantum in istum hominem odium conceperit Catullus, declarat etiam Carm. XIV. ad Calvum, facetissime scriptum et simulatae indignationis et irae plenissimum, in quo se amicum *Vatiniano* odio persecuturum esse minatur, quod sibi Saturnalibus pessimorum poetarum carmina dono miserit.

Parem Calvi sensum nobilemque patriae libertatis amorem hodieque nobis testatum faciunt duorum in Caesarem et Pompejum Epigrammatum reliquiae (Fragm. N. I. et II.)

31) De hoc brevissimo Vatinii consulatu Macrobius Sat. II. c. 3. duo nobis servavit perurbana Ciceronis joca, qui querenti Vatinio, quod se aegrotantem gravatus esset invisere, respondit: *Volui in consulatu tuo venire, sed nox me comprehendit.* Et alio tempore: *Magnum ostentum anno Vatinii factum est; quod nec bruma, nec ver, nec aestas, nec autumnus fuit.* Hae Ciceronis urbanitates, in quas Vatinius cum illo reconciliatus incurrit, quamvis non inhumanae, tamen confirmant ea, quae supra N. 22. de civili utriusque necessitudine disputavi. Verum Catulli epigramma, non tam salis ac festivitatis, quam fellis et contumeliae refertissimum testatur animum rei indignitate vehementer commotum. Nec dubium mihi est, quin Catullus Nonium Strumam, de quo, praeter Glandorpium in Onom p. 626., accuratius exposuit Harduinus ad Plin. N. H. Lib. XXXVII. c. 21. s. 6. p. 68 sq. T. X. Fr., consulto hoc in carmine cum Vatinio junxerit, quo acrius *strumosum consulem* (vid. N. 21.) sugillaret.

et ejusdem *Hipponacteum praeconium* in Hermogenem Tigellium, Jul. Caesaris familiarem, modulatorem istum et Horatii obtrectatorem, quem, ut nuper demum intellexi, meliori animo quam judicio ab Horatii calumniis defendere conatus est *I. Nic. Forkel* in Libr. *Geschichte der Musik* T. I. p. 502 sq. Ex illo Tigellii praeconio unus adhuc superest versus Scazon s. Hipponacteus v. Fr. N. IV. Idem Hendecasyllabis perstrinxit Curium quendam, v. Fr. N. III. Haec poemata quemadmodum spirabant ingentem animum, cive bono et fort dignissimum, ita amatorii ejus lusus aequalibus aeque ac posteris placebant, alioquin Propertius eum Virgilio, Catullo, Cornelio Gallo non adnumerasset nec cecinisset Lib. II. el. 34. v. 93.

Cynthia quin etiam versu laudata Properti,
Hos inter si me ponere Fama volet.

Sed jam Lectores ipsos judicii, quod de Calvo poeta tuli, judices faciam appositis carminum ejus reliquiis, quarum aliquot jam H. Stephanus in *Fragm. Poet. Vet. Lat.* Paris. 1564. collegit atque edidit p. 410 sq. quas hic et illustratas et pluribus auctas dabimus.

I. Suetonius in V. Jul. Caesaris c. 49. Omitto, inquit, Calvi notissimos versus:

Bithynia quidquid,
Et paedicator Caesaris umquam habuit.

quos scripserat in Jul. Caesarem, qui pudicitiae suae famam Nicomedis, Bithyniae regis, contubernio laeserat omniumque exposuerat conviciis: hinc audit ap. Catullum Carm. XXIX. v. 2. et 10. *impudicus et vorax et helluo*, ut ego cum Scaligero, Graevio et Vossio legendum censeo. Cf. Fabricius ad Dion. Cass. Lib. XLIII. c. 20. T. I. p. 354 sq. R. Hoc Fragmentum, ex integro Calvi in Jul. Caesarem poemate eoque contumelioso desumptum, dubito an recte *Georg. Henr. Bernsteinius* retulerit inter *Versus Ludicros in Romanorum Caesares Priores compositos.* Halis Saxon. 1810. p. 5., quum hujuscemodi poematia, referta illa contumeliis Caesarum, qualia, praeter Calvum et Catullum, etiam M. Furius Bibaculus (v. m. Comment. *de turgido Alpino* p. 15.) scripsit, animi serii et generosa indignatione exardescentis fetus, differre mihi videantur ab istis αὐτοσχεδιάσμασι, versiculis jocularibus atque inconditis, quae milites, ducis triumphantis currum sequentes, canere consueverant: de quibus docte exposuit *Bernsteinius* in Prolegom. p. IX. et *Eichstadtius* in Praef. p. X. Haec enim militum licentia tametsi persalsa adeoque nonnumquam cum acumine probrosa, (vid. Vellej. Paterc. Lib. II. c. 67. ibiq. Krause p. 328.) nihil tamen imperatorum laudi ac gloriae quidquam detraxit, et tantum abfuit ut despicientiae cujusdam odiive esset testis, ut haud raro summum exercitus in ducem studium, amorem et admirationem declararet, quum contra de famosis istiusmodi carminibus quandoque conquererentur principes civitatis (vid. Sueton. in V. Jul. Caes. c. 75. ibiq. Intpp.), licet ista tulerint moderatione nescio cum Tacito Annal. IV. c. 34. dicam an sapientia, aut prudentia quadam ducti, quod, quum ipsi

omnem juris divini humanique majestatem perverterent ac proculcarent, uti nollent in illos poetas lege XII. Tabularum, quae capite sanxerat: *si quis occentavisset, sive carmen condidisset, quod infamiam faceret flagitiumve alteri*, uti edidit Ang. Majus apud Cicer. de Republ. Lib. IV. c. 10. p. 291. ed. Stutg. cf. praeter *Davisium* ad. Cicer. Q. Tusc. Lib. IV. c. 2. p. 294 ed. Rath, *H. Ed. Dirksenii* egregium opus: *Uebersicht der Zwölf-Tafel-Fragmente* p. 507-516. cl. *Stockmanni* Progr. d. Famosis Libellis. (Lips. 1799.) p. 14.

II. Seneca Controv. III, 19. probaturus, carmina quoque Calvi plena fuisse ingentis animi, attulit haec de Pompejo:

digito caput uno
Scalpit; quid credas hunc sibi velle? virum.

Hoc epigramma miro errore Martiali tributum a Scholiasta Lucani Phars. VII. v. 726. ita hodie profertur: *Magnus, quem metuunt homines digito caput uno Scalpit. quid dicas hunc sibi velle? virum:* quod tamen sic supplevit Oudendorpius T. II. p. 583. secutus Scaligerum, qui illud se in veteri quadam scheda ita suppletum vidisse ait in Catalectis p. 217. Atque ita illud etiam edidit Pithoeus Lib. II. p. 78. probantibus G. J. Vossio in Inst. Orat. Lib. IV. c. 9. p. 159. et P. Burmanno Sec. in Anth. Lat. Lib. II. Ep. 47. p. 215. T. I. Idem Scaliger hoc epigramma in Lect. Auson. Lib. I. c. 27. memoria lapsus, uti Pontanus ad Macrob. Lib. II. c. 9., *Cinnae* adscripsit (vid. m. Comment. II. d. *C. Helvio Cinna* p. 13.) et lacunam Hexametri ita explevit: *Fasciola qui crura ligat digito caput uno Scalpit: quid credas hunc sibi velle? virum:* et antea in Epist. 33. minus feliciter correxerat: *quo credas hunc sibi velle virum?* Illud Scaligeri supplementum perquam ingeniosum recepere Editores Bipontini Senecae, servato tamen pejore versuum interductu. Supplevit autem Scaliger ex Ammiano Marcell. Lib. XVII. c. 11. §. 4. T. I. p. 134. ed. Wagn., ubi haec: *Nec non etiam in Pompejum obtrectatores inique multa scrutantes, cum nihil, unde vituperari deberet, inveniretur, duo haec observaverunt ludibriosa et irrita: quod genuino quodam more caput digito uno scalpebat: quodque aliquamdiu tegendi ulceris causa deformis fasciola candida crus colligabat: quorum alterum factitare ut dissolutum, alterum ut novarum rerum cupidum adserebant: nihil interesse oblatrantes argumento subfrigido, quam partem corporis redimiret regiae majestatis insigni: eum virum, quo nec fortior, nec cautior quisquam patriae fuit, ut documenta praeclara testantur.* Igitur apud Romanos *candida fasciola*, quam gestabat, in affectati suspicionem regni incurrebat Pompejus, cui M. Favonius quoque, M. Catonis aemulator, fortissimus vir, qui post Philippense praelium captus Octavianum foedissimo convicio coram proscidit (v. Suet. in Vit. Octavian. c. 13.), aliquando exigui istius panni cavillatione regias vires exprobrans, *Non refert*, inquit, *qua in parte corporis sit diadema:* ut narrat Valer. Maxim. Lib. VI. c. 2. N. 7. Quid? quod ipsi Ciceroni *caligae ejus* (Pompeji) *et fasciae cretatae non placebant*, ut scribit Attico Epist. Lib. II. 3. Jam quum Calvus noster, quem et ipsum fuisse vidimus τὴν

Κάτωνος παῤῥησίαν ὑποποιούμενον, qualem Favonium dicit Plutarchus in Vit. Caes. c. 41., suspicax et fortis esset libertatis publicae vindex; mihi veri est similius, Pompeji fasciam eodem sensu acceptam ab eo et notatam fuisse. Hinc verissima mihi videtur Scaligeri divinatio, neque exputo, cur Burmannus Sec. ad. Anth. Lat. l. c. p. 216. cum aliis Viris Doctis alterum supplementum praeferendum putaverit et hoc Epigrammate regni cupiditatem Pompejo exprobrari dubitaverit. Nemo enim non sentiet, quantopere ista: *Magnus, quem metuunt omnes* frigeant; praesertim quum Burmannus contendat, solam mollitiem Pompejo objici: quo sensu vel ista, quae Scaliger ex Ammiano elicuit, verba commode accipi possunt, quandoquidem molliorum et muliebrium hominum erat fascias gestare iisque pectora, femora, tibias, aliasque corporis partes obvolvere, ut docuit Salmasius ad Lampridii Alexandr. Sever. c. 40. et inprimis Beier. ad Cicer. Orat. in Clod. et Curion. Fragm. c. 5. p. 33 — 35. Verum enim vero numquam adduci potero, ut credam, Calvo plus offensionis attulisse Pompeji mollitiem, quam regni cupiditatem, quam eidem propter fasciolas istas exprobravit Favonius. Neque Burmanni sententiae patrocinatur locus Senecae Controv. Lib. V. c. 30. *In Cn. Pompejum terra marique victorem fuit qui carmen componeret, uno, ut ait, digito caput scalpentem:* quo in loco manifestum utique est, et de Calvo cogitandum esse, et notari Pompeji mollitien, ob quam male illum apud aequales audivisse minime nego; sed idem muliebris mollitiae vitium, indignum sane tanto duce, quantus cum aliis, tum inprimis sibimet ipsi videbatur Magnus ille, in eodem Calvus perstrinxit epigrammate, quo potentiam ejus et regni cupiditatem invidiosa fasciolae candidae mentione criminabatur. Nam recte Burmannus post alios monuit, utraque illa locutione *uno digito caput scalpere* et *virum quaerere* significari et carpi mollitiem Pompeji, quem eo nomine iisdem verbis infamaverat etiam Clodius, auctore Plutarcho in Vit. Pompeji c. 48. T. III. p. 808. R. publice ita interrogans colluviem hominum petulantiorum: τίς ἐστιν αὐτοκράτωρ ἀκόλαστος; τίς ἀνὴρ ἄνδρα ζητεῖ; τίς ἑνὶ δακτύλῳ κνᾶται τὴν κεφαλήν; οἱ δ', ὥσπερ χορὸς εἰς ἀμοιβαῖα συγκεκροτημένος, ἐκείνου τὴν τήβεννον ἀνασείοντος, ἐφ' ἑκάςῳ μέγα βοῶντες ἀπεκρίναντο· Πομπήϊος. Hunc Plutarchi locum primus N. Faber ad Senecam l. c. commode attulit; sed magis etiam appositus ad perspiciendam Epigrammatis illius vim et acumen est alius Plutarchi locus in Vit. Caesaris c. 4. T. IV. p. 175. R. ubi Cicero primus suspectam habuisse dicitur Julii Caesaris in republica gerenda humanitatem et perspexisse τὴν ἐν τῷ φιλανθρώπῳ καὶ ἱλαρῷ κεκρυμένην δεινότητα τοῦ ἤθους καὶ τυραννικὴν αὐτοῦ διάνοιαν· ἀλλ' ὅταν, ἔφη, τὴν κόμην οὕτω διακειμένην περιττῶς ἴδω, κἀκεῖνον ἑνὶ δακτύλῳ κνώμενον, αὖ μοι δοκεῖ πάλιν οὗτος ἄνθρωπος εἰς νοῦν ἂν ἐμβαλέσθαι τηλικοῦτο κακὸν, ἀναίρεσιν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας. Caesar igitur, qui idem evertendae reipublicae consilium animo agitabat, iisdem, quibus Pompejus, artibus populum fallere studebat, eodem genuino, ut Ammianus ait, scalpendi caput more usus a Cicerone notatus et fallacis cujusdam mollitiei insimulatus est. Hinc plurimum lucis affunditur Calvi in Pompejum epigrammati et Scaligeri conjectura insignem inde accipit probabilitatis commendationem. Politianus Miscell. c. 7. apte laudavit Juven. S. IX. v. 131.

undique ad illos
Convenient et carpentis et navibus omnes
Qui digito scalpunt uno caput. 32)

Ceterum locutionem *virum quaerere* illustrarunt Rutgersius Lect. Venus. c. 29. p. 405. et Interpr. ad Petron. c. 119. T. 1. p. 722. Burm.

III. Asconius Pedianus, ut jam H. Stephanus p. 411. et N. Faber ad Senecae Contr. l. c. adnotarunt, ad Cic. Orat. in Toga Condida contra Anton. et Catilin. T. XVI. P. 2. p. 219. ed. Sch. de Curio quodam loquens: Curius hic, inquit, notissimus fuit aleator damnatusque postea est: in hunc est Hendecasyllabus Calvi elegans:

Et talis Curius pereruditus.

Haud dubie intelligendus est iste *M'. Curius*, M. Antonii familiaris, homo dissolutus et famosus aleator, qui a Cicerone Or. Philipp. V. c. 5. memoratur.

IV. Porphyrion et Schol. Cruq. ad Horat. Sat. I. 3. v. 3. At Licinius de Hermogene loquens:

Sardi Tigelli putidum caput venit.

Hoc fragmentum jam in Comment. *d. Horatii Obtrectat.* p. 12. tractavi, dixique esse illud ex Calvi *praeconio Hipponacteo*, cujus Cicero ad Div. L. VII. ep. 24. meminit, in quo Calvus haud dubie istum hominem Sardum, sua patria pestilentiorem, tanquam servum venalem exposuerat eumque, mangonis instar, laudaverat, ut quasi emptores inveniret. Hanc ob causam Calvi carmen a Cicerone appellatur *praeconium* et *Hipponacteum* seu quoniam Calvus jambicae poëseos ingenium et naturam, Hipponactis propriam, (vid. *Welker.* ad *Hipponactis et Ananii Fragm.* Gottingae 1817. 4. p. 4.) versibus suis referebat, sive, quod magis placet, propter procacem et amarulentam dicacitatem,

32) Vet. Comment. ad Juven. p. 372. ed. Crameri adnotavit: *Cinaedi, cum muliebri more componunt crines.* Homines enim elegantes ac molles, caput si prurit, non pluribus, sed uno tantum digito scalpunt, ne comae bene comtae et calamistratae disturbentur: id quod merito Veteres cum irrisione notabant in viris gravibus: cf. Ruperti ad h. l. T. II. p. 532. ed. 2. Juvenalis vero non magis hanc dictionem a Calvo mutuatus est, ut Politianus opinatur, quam priora ab Horatio Lib. I. epist. 11. v. 28. *Strenua nos exercet inertia: navibus atque Quadrigis petimus bene vivere;* ubi C. Fea locutionem desumptam putat a spectaculis Circensibus et naumachiis. Id mihi secus videtur neque assequor, quid hac in causa probet allatus ab eo locus Juvenalis Sat. X, 80. *Duas tantum res anxius optat Panem et Circenses.* Aptior fuerat is, quem tractamus, locus Juvenalis, in quo uti in Horatiano itinera significantur maritima et terrestria, habentque ista verba vim quandam proverbialem, qua summum studium ac contentio denotatur, ut in simili locutione *viris equisque s. velisque*, quam, praeter Intpp. ad Ciceron. Philipp. VIII. c. 7. T. II. p. 261 sq. ed. W., Gronov. ad Liv. XXI. c. 27. Burmann. ad Virgil. Aen. VIII. 5., perdocte ut solet, illustravit *Beier.* ad Cicer. Offic. Lib. III. c. 33. T. II. p. 407. Si Fea magis illius epistolae finem ac consilium, quam ejus verba curasset et inprimis, quis fuerit iste, ad quem Horatius scripsit, Bullatius, qui v. 6. *odio maris atque viarum* dicitur Lebedi consedisse, aliqua cum cura inquisivisset, a vero Horatiani loci sensu non aberrasset.

qua Hipponactem, τὸν πικρὸν χωλιαμβοποιοῦντα, aequabat Calvus, ut irritabilis animo, ita brevi etiam statura similis Hipponacti, quem pusillo et gracili fuisse corpore a veteribus memoriae proditum est scriptoribus. vid. Welcker l. c. p. 15.

V. Huic Fragmento ex Calvi *Hipponacteo praeconio* dubitanter subjiciam aliud ex Ciceronis Lib. 1. d. Fin. c. 2., ubi *Synephebos ego*, inquit, *potius Caecilii aut Andriam Terentii, quam utramque Menandri legam? A quibus tantum dissentio, ut, cum Sophocles vel optime scripserit Electram, tamen male conversam Attilii mihi legendam putem. De quo Licinius*, ferreum scriptorem: *verum, opinor, scriptorem tamen, ut legendus sit.* Ita h. l. edidit Goerenzius eumque tacite secutus est Schützius in Opp. Cicer. T. XIII. p. 194. Quo in loco advertenda est Ciceronis sententia et argumentatio. Summus enim ille litterarum Latinarum patronus ac vindex, quo magis illos pungeret, qui, spretis Latinorum poëtarum operibus, Graecos unice legendos dictitarent, Attilium commemorat, cujus Electram, quamvis male ex Sophoclea conversam, tamen se legere fatetur. Jam suum de Attilio judicium illustrat firmatque consimili Licinii cujusdam sententia, qui item Attilium nominaverat *ferreum scriptorem, verum tamen scriptorem, ut legendus sit.* Haec enim verba mihi videntur ejusdem esse Licinii: quae si cum Goerenzio et Schützio tribueris Ciceroni, admodum languent, praesertim quum modo confessus esset, se Attilii Electram lectione dignam judicare, eamque adeo, quia latina sit, praeferre Sophocleae. Quae cum ita sint, non dubito, quin verum viderint ii, qui in illis Licinii verbis versuum numeros agnoscerent, et illum Ciceronis locum sic ederent: *De quo Licinius:*

Ferreum scriptorem: verum, opinor, scriptorem tamen
Ut legendus sit.

Ita Licinii verba praeeunte G. J. Vossio d. Poet. Lat. Cap. 1. p. 7. disposuit Davisius, rejecta merito Joh. Scaligeri emendatione in App. ad Conject. in Varron. p. 190. (T. II. p. 246. ed. Bip.): *Ferreum scriptorem opinor, verum exscriptorem tamen* etc., licet per se illa non absurda sit, modo v. *exscriptor* de interprete accipiatur non verborum, sed rerum s. argumenti alicujus operis, sicut M. Varro complura de Magonis libris exscripta a se fatetur d. R. R. Lib. II. c. 5. §. 18. T. 1. P. 1. p. 249. Schn. Vossianam et Davisianam rationem etiam secutus est Wyttenbachius, qui ad h. l. haec in Scholis dictavit: „Licinius *cognomine* Calvus, *amicus Ciceronis, poëta et orator. Est hic versus Trochaicus tetrameter catalecticus, qui constat septem pedibus et dimidio; nam illa ultima*, ut legendus sit, *sunt initium secundi versus ejusdem generis. Eumdem* (Attilium) Cicero ad Attic. XIV. 20. durissimum poëtam *vocat.*" Haec innotuerunt mihi ex *Jan. Theod. Bergmanni* pereleganti Comment. *d. Lit. Condit. ap. Rom. inde a Bello Pun. Pr. usque ad Vespasian. Caesar.* Lugd. Bat. 1818. 4. pag. 20. Wyttenbachius igitur illud de Attilio judicium Calvo nostro ascribit, quod Cicero suum fecerit. Davisius et Goerenzius, quem intellexerint Licinium, non dixerunt; Schützius autem de nostro etiam oratore et poëta cogitavit. Verum tamen equidem valde dubito, an Cicero ad aequalis idque junioris scriptoris

provocarit auctoritatem, qua suum probaret de Attilio judicium: quapropter aut intelligendus est *C. Licinius Imbrex*, poëta comicus, de quo *Bothium* in *Poët. Lat. Scen.* Vol. V. P. 2. p. 39. ubi hunc Licinii versum, detruncatum tamen verbis: *ut legendus sit*, profert, cogitasse video, aut, quod mihi rectius videtur, *Porcius Licinius*, qui *Librum de Poetis* scripsit, ex quo a Gellio N. A. Lib. XVII. c. 21. hi proferuntur versus:

Poenico bello secundo Musa pinnato gradu
Intulit se bellicosam in Romuli gentem feram.

Ejusdem Porcii Licinii, quem suspicor fuisse juniorem Terentii aequalem, alios versus laudat Gellius N. A. Lib. XIX. c. 9.

Custodes ovium, teneraeque propaginis agnûm,
Quaeritis ignem? Ite huc. Quaeritis? Ignis homo'st.
Si digito attigero, incendam silvam simul omnem:
Omne pecus: flamma'st omnia, qua video.

uti hoc Fragmentum edidit Gronovius. In illo de Poetis Libro versibus trochaicis, ut videmus, Porcius Licinius persecutus erat historiam et fata Artis Poëticae apud Romanos et haud dubie singulos summatim percensuerat Poëtas suumque de iis interposuerat judicium, ibique etiam de Attilio scripserat:

Ferreum scriptorem; verum, opinor, scriptorem tamen,
Ut legendus sit.

quod judicium Cicero sibi probatum in suam causam convertit, qui si modo illa verba: *ferreum scriptorem*, neque integrum Licinii locum voluisset adhibere, non dubium mihi est, quin illa alio eoque breviori modo orationis seriei adnexuisset. Quidquid tamen ejus rei est, illud, credo, cuivis manifestum certumque erit, injuria attribui Calvo nostro istum de Attilio versum, quo Cicero usus est, ut aequales, quos ob Latinorum poëtarum despicientiam inertissimae segnitiae aut fastidii delicatissimi coarguit, gravius perstringeret et confutaret. Quotiescunque vero istam Ciceronis disputationem attentius consideravi et expendi, toties me mirum habuit, quod a Caecilii Synephebis et Andria Terentii, quas Comoedias aegrius ab aliis legi ait, quam utramque cognominem fabulam Menandri, statim transiliat ad tragoediam Sophoclis, male in latinum sermonem conversam ab Attilio, quem ideo inter Tragicos Romanorum poëtas recensitum invenio, tum ab aliis, tum etiam ab eruditissimo *Langio* in *Vindiciis Trag. Rom.* pag. 7. Nullam plane equidem video rationem idoneam, qua ductus Cicero Tragoediam latine redditam composuerit cum Comoediis ex Menandro conversis et prorsus desidero illam scribendi artem et curam, quam eodem in argumento observavit d. opt. gen. Orat. c. 6. *Iidem Andriam et Synephebos: nec minus Terentium et Caecilium, quam Menandrum legunt: nec Andromacham aut Antiopam, aut Epigonos Latinos recipiant. Sed tamen Ennium et Pacuvium et*

Attium potius, quam Euripidem et Sophoclem legunt: quo in loco vides, quam artificiose Comici Comicis et Tragici Tragicis utriusque populi poetis et componantur et opponantur. Itaque reputanti mihi istius loci d. Fin. L. 1. c. 2. ἀσυςασίαν suborta est suspicio, Sophoclis Electram ab Attilio latinis versibus comice esse tractatam. Sed quid tandem comoediae cum Electra, quae, ut decuit heroinam, cothurno, numquam socco poterat ac debebat incedere? Qua in re ne cui videar hariolari, afferre placet de Alcestide fabulam, qua nescio an nullum antiquitatis argumentum sit τραγικώτερον. Jam id argumentum, ut Hermannus in Praef. ad Euripidis Alcestid. p. XVI. sqq. egregie docuit, praeter Phrynichum, tractaverat etiam Antiphanes Comicus, teste Athenaeo Lib. III. c. 34. p. 122. C. (T. 1. p. 473 Schw.) et apud Fulgentium Expos. Serm. Ant. s. v. *Friguttire* legimus: *Ennius Alcestide comoedia etc.* ubi *Osannus* in *Anal. Crit.* p. 8. ob testimonium Gellii N. A. Lib. X. 9. *Ennio* substituendum censuit nomen *Laevii* poetae; *Osanni* conjecturam omni dubitatione exemit Hermannus l. c. p. XIX. qui eodem modo Fulgentii locum emaculavit. Quidni igitur poterat Sophoclis Electram comica venustate tractare Attilius, quem Poëtam Comicum fuisse diserte testatur *Volcatius Sedigitus* in *Libro de Poetis* ap. Gellium N. A. Lib. XV. c. 24.

Caecilio palmam Statio do comico:
Plautus secundus facile exsuperat ceteros.
Dein Naevius, qui ferret pretium tertium.
Si erit, quod quarto detur, dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto sequitur hos loco Terentius, etc.

ita hos versus emendatiores dedit *Osannus* in *Anal. Crit.* p. 3. Volcatius Sedigitus igitur *Attilio* quintum assignat inter Comicos locum post Licinium Imbricem, eumque praeponit adeo Terentio: quod miratur Scaliger ad Varron. d. L. L. VI. p. 234. T. II. Bip. Praeterea Cicero ad Atticum Lib. XIV. 20. scribit: *quare sine quaeso sibi quemque scribere:*

Suam cuique sponsam, mihi meam; suum cuique amorem mihi meum.

Non scite: hoc enim Attilius, poeta durissimus: quae verba socco digniora esse, quam cothurno, nemo erit, quin fateatur. Inprimis vero huc pertinet alius locus Ciceronis Tusc. Q. Lib. IV. c. 11. ubi haec: *Quae autem sunt his contraria, ea nasci putantur a metu;* ut odium mulierum, *quale in μισογύνῳ Attilii est.* Hic Ciceronis locus *Bothium*, qui in *Poet. Lat. Scen.* Vol. V. P. 1. p. 254. Attilio locum inter Tragicos Romanorum poëtas dedit, prorsus latuisse videtur, nisi forte amplexus est sententiam Bentleji, qui huic Ciceronis loco in Emendationibus ad Q. Tusc. *Davisianae* Editioni a *Rathio* subjectis p. 63. controversiam movit, et Ciceronis verba ingeniose quidem, sed audacter ita refinxit: *ut odium in mulieres, quale μισογύνου Hippolyti est:* atque *Attilii* nomen textu prorsus exterminavit.

Davisius ex Codd. Mss. *misso gino* vel *misso gimo Atili* enotavit, et quum in Prisciano Lib. XVIII. c. 25. p. 228. T. II. Kr. legatur: *Idem* (Menander) *in Misogyno*: suspicari possimus, controverso in Ciceronis loco scribendum esse: *quale in Misogyno Attilii est.* Nam ab Attilio illam Menandri fabulam latine esse conversam, licet unus testetur Cicero, tamen de more illius aetatis verisimillimum est. Menandri Μισογύνης a multis memoratur, et quae hodieque supersunt ejus fabulae Reliquiae, eas collegit et illustravit *Meinecke*, qui p. 115. hoc in Ciceronis loco verissime correxit: *quale in* Μισογύνῃ *Attilii est.* Denique Varroni d. L. L. V. p. 75. T. 1. Bip. memoratur *Boeotia, quam comoediam alii esse dicunt*: quo in loco certum est vocem *alii* esse corruptam, sub qua Augustinus nom. *M. Attli* s. *Accii* i. e. Plauti ob testimonium Gellii N. A. Lib. III. c. 3. et Scaliger *Aelli* nomen latere conjectabant. Popma autem *M. Attilii* tentabat: vid. T. II. p. 155. Bip. Perfacilis utique erat librariorum error in nominibus *Attius* et *Attilius* per compendium scriptis; ita etiam nomina *Mattius* et *Attilius* confusa sunt ap. Macrobium, notante Scaligero ad Varron. Lib. V. p. 254. T. II. Bip. et idem ap. Varronem d. L. L. VI. p. 101 B. pro v. *Auctorem Caecilium* s. *Accilium* acute correxit *Auctorem Attilium* T. II. p. 246. B. Quod quum reputo, non adeo absonum mihi videtur Virorum Doctorum conamen, *Attilii* Comici nomen expungendi ap. Suetonium Caes. c. 48. *Inter ludos cantata sunt quaedam ad miserationem et invidiam caedis ejus* (n. Caesaris) *accommodata ex Pacuvii Armorum judicio:*

Men' servasse, ut essent, qui me perderent?

Et ex Electra Attilii ad similem sententiam. Hic Suetonii locus, fateor, prorsus refutat meam, quam de Ciceronis loco d. Fin. 1. c. 2. supra movi dubitationem, si quidem apertum est, Attilii Electram, comoedia si fuisset, non potuisse agi post Julii Caesaris caedem. Casauboni conjectura, qui in Suetonii loco *ex Electra Attii alia* scribi voluit, omnium scriptorum silentio de Attii Electra utique premitur: id quod urgebant etiam VV. DD, qui illam Viri Magni suspicionem exploderent. Verum tamen et Torrentius et Oudendorpius in Codd. Mss. *Accii* et *Attii* pro *Attilii* exaratum invenerunt, ita ut Casaubonus illa Suetonii verba minime sine Codicum suffragio mutare ausus sit; deinde Attii pariter ac Pacuvii Tragoediae in summo tunc temporis fuerunt honore ac pretio; de Attilio contra altum silentium, si ab uno isto Ciceronis loco discesseris. Porro adduci non possum, ut post laudatissimam illam Pacuvii tragoediam, Attilii, ferrei et durissimi poëtae, tragoediam male ex Sophoclea conversam illo tempore Romae editam esse credam, eaque, etiamsi a Polo quodam esset acta (vid. Gellius N. A. Lib. VII. c. 5.), spectatorum animos potuisse percelli miseratione. Denique si in deperditis veterum poëtarum fabulis scenicis, quarum nil nisi tituli ad nostram pervenerunt memoriam, scriptorum testimonia numerare mallemus, quam ponderare, quis, quaeso, non videt, quot dramata uni itemque alteri et Graeciae et Latii poëtarum deroganda essent! Jam in Suetonii loco Attii Electram ut inveniamus, plurima suadent argumenta interna et externa, quae dicuntur, totidemque adsunt, quae dissuadeant cognominem Attilii tragoediam, quam librarius, sive recens a Ciceroniani loci perperam intellecti lectione, seu nominum *Attii* et *Attilii*

confusionem solito oculorum errore admittens, hic intrusit. Quapropter haud diffiteor Casauboni conjecturam vehementer mihi arridere, eamque, qua Attio Electra tragoedia vindicetur, multo magis mihi probari, quam opinationem Torrentii, qui, scriptorum de Attii Electra silentio permotus et tamen Attilii mentione offensus, etiam verba: *ex Electra*, tanquam ex glossemate profecta, textu removenda, et, ut *Pacuvii*, ita etiam *Attii Armorum Judicium* tum temporis editam et apud Suetonium intelligendam censeret. Sed haec hactenus: redeundum enim est ab hac digressione ad alia eaque genuina Calvi nostri Fragmenta.

VI. Charisius Lib. I. p. 78. Putsch. „Quid quod aeque feminino genere dixit *cinerem* Calvus in carminibus"

Cum jam fulva cinis fuero.

VII. Idem Charisius l. c. e. Calvi carminibus affert:

Forsitan hoc etiam gaudeat ipsa cinis.

Spectat huc Nonius p. 198. 10. Merc. *Cinis feminino* (genere) *apud Caesarem et Catullum et Calvum lectum est, quorum vacillat auctoritas: Quum jam fulva cinis fuero.* Hunc Nonii locum *Lachmannus* ad Propertium L. III. 1. p. 140. non integrum esse recte censet: Nonius, inquit, haud dubie posuerat ex Caesare, apud quem hodie frustra quaeras, exemplum, tum Catulli LXVIII. 90. et C. I. 4. Pro his nunc legimus inepta illa: *quorum vacillat auctoritas*, quae verba Burmannus ad Anthol. Lat. IV. 39. a sciolo glossatore profecta judicat. *Lachmannus* l. c. p. 141. posteriorem versum acute suspicatur ex eis Calvi esse carminibus, *Quis cecinit miserae funera Quintiliae*, ut Propertius Lib. II. El. 25 v. 89. memorat, quo respiciens Catullus Carm. XCVI. 5. cecinit: *Certe non tanto mors immatura dolori est Quintiliae, quantum gaudet amore tuo.* Utrumque fragmentum Muretus in Commentar. in Catull. T. II. p. 843. R., non indicato tamen fonte, quo hauserit, attulit ad probandum v. *cinis* genus femininum, cujus exempla alia ex Epitaphiis antiquis collegit Burmannus ad Anthol. Lat. T. II. p. 32.

VIII. Priscianus L. V. c. 8. p. 196. T. I. Kr. Calvus in Epithalamio:

Hesperium ante jubar quatiens.

Non mirum est, etiam a Calvo scriptum esse Epithalamium, quum amatoriis poëmatis daret operam et, praeter Catullum, multi alii Romanorum poëtae in tractando hoc argumento sibi placerent, quos diligenter recensuit Wernsdorfius in Poet. L. M. T. IV. P. 2. p. 462—474.

IX. Probus Grammaticus ex Calvi poëmate, quod inscriptum dicit *Jo*, profert h. versum:

Mens mea dira sibi praedicens omnia vecors.

Ita h. fragmentum edidit H. Stephanus p. 411., sed Putschius p. 1405. „*ut Calvus in X Mens mea*" etc. Equidem primum *omina* pro *omnia* scribendum arbitror; deinde quo

minus de Calvi carmine *Jo* inscripto dubitem, obstat Servii testimonium et quod affert Fragmentum, ab H. Stephano omissum.

X. Servius ad Virgil. Ecl. VI. 47. Calvus in Jo:

Ah, virgo infelix, herbis pasceris amaris.

XI. Probus Grammaticus ap. H. Stephanum p. 411.

Frigida jam celeris vergatur Vestinis ora.

sed Putschius p. 1394. edidit: Calvus in x. *Frigida jam celeri peragrata Borysthenis ora.* Putschii correctionem versus, sive ingenio, sive Codd. Mss. auctoritate factam, censeo verissimam; non item in textu Probi, partim ob allatum Servii locum, partim quoniam a Calvo scriptum esse tanti ambitus carmen admodum improbabile est, ut supra p. 26. monuimus.

XII. Priscianus Lib. IX. c. 8. p. 459. T. I. Kr. Calvus *connivere* infinitum secundum tertiam conjugationem correpta penultima protulit:

Cum gravis ingenti connivere pupula somno.

XIII. Charisius L. I. p. 61. P. *Alvus* feminino genere Virgilius saepe dixit, sed masculino Calvus:

Partus gravido portabat in alvo.

H. Stephanum uterque praeteriit versus, quem, qui noverit Jus errores et fata, mecum ex eodem desumptum poëmate suspicabitur.

XIV. Charisius L. I. p. 120. P. in v. *unguis.* Licinius Calvus in poëmate:

Vaga candida nympha, quod secet ungui.

Haec verba ex elegiaco carmine videntur mihi excerpta, quo Hexametri finem constituerint et initium Pentametri; sed Broukhusio ad Propert. L. I. el. 20. v. 39. est fragmentum carminis glyconici, quod suppleto vocabulo ita restituendum censet:

Lilium *vaga candido*
Nympha quod secet ungui.

De utraque casus sexti forma *ungue* et *ungui* ablegat nos ad Priscian. Lib. VII. (c. 13. p. 338. T. I. Kr.) Servium ad. Virg. Aen. Lib. IX. v. 474. et Vossium d. Anal. L. II. c. 12. quae nostra memoria doctius exposuit C. L. Schneider. in Gr. Lat. Sect. II. 1. p. 226.

XV. Macrobius Saturn. III. c. 8. Nam et apud Calvum Acterianus affirmat legendum:

Pollentemque deum Venerem.

quo in loco Vossius ad Catull. p. 259. *deum* per Syncopen pro *deorum* dictum putavit, et sic alii, quos Burmannus Sec. ad. Anthol. Lat. T. I. p. 670. attulit, sed frustra: id

quod pluribus probavit, praeter Delrium ad. Senec. Herc. Fur. v. 384. T. III. Syntagm. Trag. Lat. p. 255., Verheyk ad Anton. Liber c. 29. p. 191. et p. 125 sqq. ed. Teucheri. Ceterum idem Calvi hemistichium profertur a Servio ad Virgil. Aen. II. v. 632. *Descendo ac ducente deo.* i. e. Venere.

XVI. A. Gellius N. A. Lib. IX. c. 12. Item C. Calvus in poëmatis *laboriosus* dicit, non ut vulgo dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur:

Durum rus fugis et laboriosum.

Hunc versum a H. Stephano p. 414. Gallo i. e. Cornelio Gallo tributum, Calvo jam vindicavi in Comment. II. de *C. Helvio Cinna* p. 12. Nonius enim p. 133. 12. h. verba *Galli* nomine laudat, et Stephanum in fraudem induxit.

Haec habui, quae de *C. Licinio Calvo*, Oratore et Poeta, scriberem, quibus simul anniversaria Moldani nostri Natalicia, die XIV. Septembr. pie celebranda, de more indicerem. Quod ut rite fiat, post usitatum istud in aede sacra vocum et instrumentorum acroama, in Auditorio magno quatuor disciplinae nostrae Alumni prodibunt oratores et communis nostrae pietatis interpretes et hoc ordine verba facient:

Robertus Ottomar Gloeckner, *Querfurtensis*, oratione Latina aget *de insignibus commodis, ex veterum scriptorum lectione ad juventutem redundantibus.*

Ferdinandus Koerner, *Langenhennersdorfiensis*, Odam Alcaicam, verbis Latinis scriptam, recitabit de dicto Horatii Lib. III. od. 2. v. 17 sqq. *Virtus, repulsae nescia sordidae, Intaminatis fulget honoribus.*

Julius Wallenstein, *Lipsiensis*, versibus heroicis iisque Latinis *Mortem Codri* celebrabit.

Hi juvenes, et prospero literarum studio et vitae morumque honestate magnopere nobis probati, editis illis, quae dixi, ingenii doctrinaeque speciminibus, Scholae ac Praeceptoribus vernaculis valedicent poematis, in academiam abituri: in qua quum Theologiae se suaque studia sint consecraturi, eos enixe rogatos esse volumus, ut mature discant *ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ* neque umquam, ut, quae mihi cum maxime succurrunt, Pauli Apostoli verbis pergam, *ἐσκοτισμένοι τῇ ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν καὶ ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ*, in ea deflectant deverticula, exitiosis incisa anfractibus, quae multis hodie sunt religiosae cujusdam infirmitatis, ne gravius quid dicam, suffugia et latibula. Postquam ego hos juvenes meo Collegarumque nomine piis votis amicisque prosecutus fuero monitis, ut in decurrendo vitae academicae stadio ab istis sibi caveant scopulis, ad quos jam multi alliserunt adolescentes, neve se absorberi patiantur ab isto *αὐτονομίας* cujusdam aestu, quo submersos hodie plurimi parentes vident ac lugent optimae indolis filios, orator surget praeclarae spei juvenis:

[illegible], qui [illegible]
[illegible] *[illegible]*, Viri de nostra [illegible]
[illegible] *Ehrenfr. de Rackelii*, memoriam instaurabit [illegible]
[illegible]m, tum suo ipsius, tum commilitonum nomine [illegible]
[illegible]us.

Jam qui ex hac urbe ejusque vicinia rebus nostris favent, eos, ut frequentes adesse et juvenibus perorantibus audientiam praebere velint, humanissime rogamus. Dab. in Schola Regia Grimensi Ips. Calend. Septembr. cIↃIↃcccxxv.